

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМА

БАКАЛАВРИАТ

5В011400 – Тарих

Алматы, 2016

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМА

БАКАЛАВРИАТ

5B011400 – Тарих

Алматы, 2016

МАЗМҰНЫ

1. Бағалаудың өлшемдік технологиялары	4
2. Профессиональный русский язык	14
3. Кәсіби бағытталған шетел тілі.....	25
4. Тарихты оқыту әдістемесі	54
5. Түркі халықтарының тарихы.....	68

ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМА

ВОТ 2205 Бағалаудың өлшемдік технологиялары

5B011400- Тарих

2 кредит

Алматы, 2016

АЛҒЫ СӨЗ

1. Абай атындағы ҚазҰПУ жанындағы ҚР БҒМ жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің РОӘК «Білім» тобы мамандықтары бойынша Оқу-әдістемелік бірлестігінде **ДАЙЫНДАЛҒАН және ҰСЫНЫЛҒАН**

2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігімен **БЕКІТІЛГЕН және ҚОЛДАНЫСҚА ЕНГІЗІЛГЕН**

3. Типтік оқу бағдарлама 2016 жылғы ҚР Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына сәйкес дайындалған. (Типтік оқу бағдарлама ҚР БҒМ 30.06.2016 ж., № 2 хаттамасымен бекітілген)

4. Пікір берушілер:

Төлеубаев Т.А. – т. ғ. д., профессор әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

Далаева Т.Т. – т. ғ.к., доцент Абай атындағы ҚазҰПУ

5. ҚР БҒМ Республикалық Оқу-әдістемелік Кеңесі мәжілісінде **ҚАРАСТЫРЫЛҒАН 30.06.2016 ж., Хаттама № 2.**

Осы типтік бағдарламаны Абай атындағы ҚазҰПУ жанындағы ҚР БҒМ РОӘК «Білім» тобындағы мамандықтары бойынша ОӘБ рұқсатынсыз көбейтуге және таратуға болмайды.

Түсініктеме хат

Өлшемдік бағалау білім үдерісінің қажетті компоненті ретінде, білім алушының ағымдағы және қорытынды бағалау білім алу кезіндегі үлгерімі жайлы жиналып талданған ақпаратына негізделген. Білім үдерісіне қатысы бар субъектілердің барлығына мақсаты, міндеті, объектісі, принциптері, әдістері, формасымен құрылғылары түсінікті болуы шарт.

2012 жылдан бастап Қазақстан Республикасының «Назарбаев интеллектуалды мектептер» автономиялық білім алу мекемелерінде білім алушының жетістіктерінің бағалаудың өлшемдік технологиясы енгізілген. Тұжырымдамаға сәйкес өлшемдік бағалау – бұл білім алушылардың жетістіктері мен нақты анықталған, ұжымдасып дағдыланған, алдын ала білім үдерісіне қатысы барлардың барлығына белгілі (білім алушы, мектеп әкімшілігі, ата-ана, заңды өкілі және т.б.) өлшемдер, білім алу үдерісінің мақсаты мен мазмұнына сай, білім алушылардың оқу, білу құзыреттілігін қалыптастыратындай болуы қажет. Бүгінгі таңда, ҚР білім жүйесін реформалау барысында, заманауи білімдегі стратегиялық міндеттер туындап отырған соң білім үдерісін қайта қарау мәселесі өзекті болып отыр. Бұл үдеріс білім жүйесіндегі халықаралық стандарттарды қолдану, білім сапасына заманауи талаптарды енгізу, бағалаудың бірыңғай жүйесіне қалыптастыру арқылы, Қазақстандық мектеп пен ЖОО бітіру түлектерінің бәсекеге қабілетті болуын қамтамасыз етеді. Өлшемдік бағалау білім алушылардың білім алу белсенділігінің, шығармашылық пен зерттеу ортасы, білім алу дербестігін, білім алушылардың жүйелік рефлексияға негізделген, ғылыми ақпарат толқынында бағдарланған, іс-әрекетінің мәнін табуға бағытталған.

Бағалаудың өлшемдік технологияларын қолдану, білім алушылардың жетістіктері мен нақты анықталған, ұжымдасып дағдыланған, алдын ала білім үдерісіне қатысы барлардың барлығына белгілі критериялар, білім алушылардың ең басты құзыреттіліктерін дамытуға негізделген.

«Бағалаудың өлшемдік технологиялары» курсының мақсаты:

- Студенттерге жаңа өлшемдік бағалау жүйесі туралы мағлұмат беру;
- Тарихты оқытудағы өлшемдік бағалаудың технологиясы мен құрылғыларын таныстыру;
- Бағалаудың өлшемдік технологиясын пайдалана отырып кез-келген жағдайлардан шығу жолдарын таба алатындай студенттердің бойынан табу, қолдану мен талдау машықтарын қалыптастыру
- Студенттерде технологиялық құзыреттілікті қалыптастыру
- Ғылыми-зерттеу, оқыту бағдарламалары аясында студенттердің бойына ақпараттық-технологияларды қолдана алуды машықтандыру

«Бағалаудың өлшемдік технологиялары» курсының негізгі міндеті болып:

- Болашақ мұғалімдер бойына тарих сабағында өлшемдік бағалау технологияларын қолдана алуды қалыптастыру;
- Студенттерде бағалаудың өлшемдік технологияларын тәжірибе жүзінде қолдана алуын машықтандыру;
- Бағалаудың өлшемдік технологияларын оқыта отырып білім алушының бойына оқу-білу құзыреттіліктерін қалыптастыру
- Бағалаудың өлшемдік технологиялары курсы менгеру нәтижесінде студент жоғарыда аталып кеткен курстың мән-мағынасын түсініп, тарих пәндерінің оқыту әдіснамасының әдістері мен технологияларын бағалаудың өлшемдік технологияларын пайдалану негізінде сабақты ұйымдастыра алуы керек

«Бағалаудың өлшемдік технологиялары» курсының оқыту бағдарламасы тарих мамандарының, психологияның, педагогика мен тарих ғылымының жаңашыл жетістіктері мен

мектептің жаңа оқыту бағдарламасына және Мемлекеттік білім стандартына сүйеніп құрастырылды

Пререквизиты: Ақпараттық технологиялар, психология және педагогика пәндер циклдеріне жатады.

Постреквизиты: Әдістемелік циклдердің элективті курстары

Пәнді меңгеру қорытындыларына қойылған талаптар:

«Бағалаудың өлшемдік технологиялары» курсының оқыту үдерісі келесідей кәсіби құзыреттіліктерінің қалыптасуына бағытталған:

- «Бағалаудың өлшемдік технологиялары» тарих пәндерін оқытуында қолдана алуы.
- Жоспарланып отырған оқыту үдерісіне көп қырлы әдіс қолдана білуі.
- Жинақтауыш жүйесін қолдана білуі пәнді игергенінің көрсеткіш динамикасының құзыреттілігі ретінде.
- Оқытудың белсенді және интерактивті түрлерін қолдануы.
- Оқытудың жетілдірілген технологиясын қолдану, жобалау технологиясын қолдану.
- Ақпараттық құзырлылықтың қалыптасуы.
- Коммуникативтік құзырлылықтың қалыптасуы.

Студент бойындағы пәндік құзыреттілігінің қалыптасуының сипаттамасы:

- Бағалаудың өлшемдік технологиясының теориясын, ғылыми педагогикалық, концептуалдық негіздерін қолдана алуы.
- Білім алушының қадағалау, бағалау технологиясын қолдана алуы.
- Бағалаудың өлшемдік технологияларын қолдану негізінде оқытудың пән аралық әдістерін меңгергені.
- Педагогикалық талдау әдістерімен, логикалық ойлау машықтарымен қамтылған.

Пәнді оқығанның қорытындысында студент

Білуі міндетті:

Бағалаудың өлшемдік технологияларының теориясын, ғылыми педагогикалық, концептуалдық негіздерін қолдана алуы.

Істей білуі міндетті:

Оқыту үдерісі кезінде бағалаудың өлшемдік технологиясын қолдану.

Меңгеруі міндетті:

Бағалаудың өлшемдік технологияларының педагогикалық методологиялық негіздерін игеру.

Пәннің тақырыптық жоспары:

1. Кіріспе. Бағалаудың өлшемдік технологиялары курсының пәні мен міндеті.

2. Тарих сабағындағы білім алушының оқудағы жетістіктерін бағалаудың ғылыми негіздерін құрастырудың нормалары.
3. Өлшемдік бағалаудың жүйесі. Білім алушы мен мұғалімнің тарих сабағындағы пән деңгейіндегі бағалаудың өлшемдіктерін түсінуі.
4. Тарих сабағындағы Блум таксономиялық картасын қолдану.
5. Тарихшы қызметі аспектілерінің өлшемдік бағалануы.
6. Тарих сабағындағы өлшемдік ауқымдарын, дискриптерін, рубрикаторларын қолданудың ерекшеліктері.
7. Тарих сабағындағы оқудағы жетістіктерді бағалаудағы матрицаны қолдану.
8. Тарих сабағындағы формативті бағалау.
9. Тарих сабағындағы соммалық бағалау.
10. Бағалау үдерісіндегі тарих мұғалімінің орны мен рөлі.
11. Өлшемдік бағалау технологиясының дарынды мен өнерлі білім алушылармен жұмыс жүргізуіндегі механизмдер.
12. Оқу үдерісін жетілдіру мақсатында өлшемдік бағалау технологиясын білім алушылардың жетістіктерін бағалау үшін қолдану.
13. Бағалаудың өлшемдік технологиялары халықаралық білім кеңістігіндегі тәжірибесі.
14. Заманауи тарих білімі жүйесіндегі коучинг.
15. Қазақстан Республикасындағы білім жүйесіндегі бағалаудың өлшемдік технологияларын қолданудың ерекшелігі.

Пән мазмұны:

1. Кіріспе. Бағалаудың өлшемдік технологиялары курсының пәні мен міндеті. Бағалаудың өлшемдік технологиялары курсының пәні мен міндеті, қызметі. Білім жүйесіндегі өлшемдік бағалаудың орны мен рөлі. Өлшемдік бағалау педагогикалық технология ретінде. Бағалаудың өлшемдік технологиялары құзыреттіліктің логикасы мен өзіндік – бағытталған заманауи білімнің тәсілі ретінде.
2. Білім алушылардың жетістіктерін бағалаудың нормаларын ғылыми негіздеу. Өлшемдік бағалауды ұйымдастырудың психологиялық-педагогикалық негіздері. Педагогикалық бағалаудың қызметі мен рөлі. Өлшемдік бағалаудың әдіснамалық негіздері. Өлшемдік бағалаудағы педагогикалық бағалаудың түрлері.
3. Бағалаудың өлшемдік технологиялары педагогикалық технология ретінде. Бағалаудың өлшемдік технологияларының қызметтері. Өлшемдік бағалаудың ұстанымы. Бағалау шараларын ұйымдастыру тәжірибесі.
4. Тарих сабағында Блум таксономиялық картасын қолдану. Бағалаудың позитивті стратегиясы. Тәрбиелеу мен оқытудағы бағаның рөлі. Бағалаудың рейтингтік жүйесі. Өз қалауынша бағалаудың жүйесі. Білім алушылардың сабаққа белсенді қатысуының мониторингі.
5. Тарихшы қызметі аспектілерінің өлшемдік бағалануы. Құзыретті білім технологиялары. Білімдегі құзыретті тәсілінің жүзеге асырылуының инновациялық технологиялары. Құзыретті ЖОО орнының түлегі критериалды білім берудің құзыреттілігін арттырудың тәсілілі ретінде. Құзырлылықтың құрылымын анықтау мақстанында технология мен әдістерді қалыптастыру. Құзырлылықтың құрылымын қалыптастырудағы негізгі әдістері

мен тәсілдер жиынтығы. Студенттердің кәсіби құзыреттіліктерін арттыратын әдіс тәсілдерінің психологиялық-педагогикалық негіздері.

6. Тарих сабағындағы өлшемдік ауқымдарын, дискриптерін, рубрикаторларын қолданудың ерекшеліктері.
7. Тарих сабағынадығы оқудағы жетістіктерді бағалаудағы матрицаны қолдану.
8. Тарих сабағындағы формативті бағалау. Оқу жетістіктерін бағалау үдерісінің формативті сипаттамасы. Сабақтың нәтижесіне қол жеткізу жолындағы формативті бағалаудың әдістері. Формативті бағалаудың түрлері.
9. Тарих сабағындағы сомативті бағалау. Оқу жетістіктерін бағалау үдерісінің сомативті сипаттамасы. Сабақтың нәтижесіне қол жеткізу жолындағы сомативті бағалаудың әдістері. Ішкі бағалаудың сомативті модерациясы. Сомативті бағалаудың түрлері. Бағалау механизмдері.
10. Бағалау үдерісіндегі мұғалімнің орны мен рөлі. Қалыптастырушы баға. Тарихты оқыту үдерісіндегі құзырлылыққа бағытталған тапсырмалар, оқытылып жатқан білім бағдарламасындағы сапаны бағалаудағы мұғалімінің рөлі.
11. Дарынды және талантты балалармен жұмыс жасау барысындағы өлшемдік бағалау технологиялары. Дарынды балаларды анықтау жүйесі. Дарынды және талантты балалармен жұмыс жасау барысындағы қолданылатын бағалаудың өлшемдік технологияларының түрлері.
12. Білім алушылардың оқудағы жетістіктерін өлшемдік бағалау негізінде оқу үдерісін оңтайландыру. Білім алушылардың оқудағы жетістіктерін бағалау технологиясындағы жүйелі-қызметтік тәсілі. Білім алушылардың оқудағы жетістіктерін бағалау технологиясындағы әмбебап оқу іс-әрекеттері. Бағалау жүйесі. Бағалау мен қадағалау моделі. Білім алушылардың оқудағы жетістіктерін бағалау тахнологиясының ережелері.
13. Бағалаудың өлшемдік технологиялары халықаралық білім кеңістігінде. Бағалаудың өлшемдік технологиялары халықаралық білім жүйелерінде. Бағалаудың өлшемдік технологияларының Қазақстан Республикасындағы НИМ негізіндегі қолдану тәжірибесі (Назарбаев интеллектуалды мектептер).
14. Заманауи тарих біліміндегі коучинг. Бағалау механизмдері. Тарих сабағындағы білім алушылардың жетістіктерін бағалаудағы рубрикаторлар мен дискрипторлардың рөлі.
15. Қазақстан Республикасындағы білім үдерісіндегі бағалаудың өлшемдік технологияларын қолданудың ерекшеліктері. Қазақстан Республикасындағы білім үдерісіндегі бағалаудың өлшемдік технологияларының орны мен рөлі.

Семинар мен практикалық сабақтар тақырыптарының тізбесі

1. Кіріспе. Бағалаудың өлшемдік технологиялары курсының пәні мен міндеті. Бағалаудың өлшемдік технологиялары педагогикалық технология ретінде.
- 2.Тарих сабағындағы білім алушының оқудағы жетістіктерін бағалаудың ғылыми негіздерін құрастырудың нормалары. Бағалаудың өлшемдік технологиялары заманауи білім жүйесіндегі функциялары.
- 3.Өлшемдік бағалаудың жүйесі. Білім алушы мен мұғалімнің тарих сабағындағы пән деңгейіндегі бағалаудың өлшемдіктерін түсінуі.
- 4.Тарих сабағындағы Блум таксономиялық картасын қолдану.
- 5.Тарихшы қызметі аспектілерінің өлшемдік бағалануы.

- 6.Тарих сабағындағы өлшемдік ауқымдарын, дискриптерін, рубрикаторларын қолданудың ерекшеліктері.
- 7.Тарих сабағынадығы оқудағы жетістіктерді бағалаудағы матрицаны қолдану.
- 8.Тарих сабағындағы формативті бағалау.
- 9.Тарих сабағындағы соммалық бағалау.
- 10.Бағалау үдерісіндегі тарих мұғалімінің орны мен рөлі.
- 11.Өлшемдік бағалау технологиясының дарынды мен өнерлі білім алушылармен жұмыс жүргізуіндегі механизмдер.
- 12.Оқу үдерісін жетілдіру мақсатында өлшемдік бағалау технологиясын білім алушылардың жетістіктерін бағалау үшін қолдану. Тарих сабағындағы заманаи бағалаудың міндеті мен мақсаты.
13. Бағалаудың өлшемдік технологиялары халықаралық білім кеңістігіндегі тәжірибесі.
14. Заманауи тарих білімі жүйесіндегі коучинг. Портфолио тарих сабағындағы бағалаудың бір түрі ретінде.
- 15.Қазақстан Республикасындағы білім жүйесіндегі бағалаудың өлшемдік технологияларын қолданудың ерекшелігі. Назарбаев интеллектуалды мектептеріндегі бағалаудың өлшемдік технологияларын қолдануы.

Студенттердің өзіндік жұмысына арналған тапсырмалар:

№№ п.п.	СӨЖ үшін тақырыптардың атауы мен тапсырмалардың мазмұны	Бақылау түрлері	Сағат көлемі	Семестр аптасы
Тақырып 1	Қазақстан Республикасының білім жүйесіндегі өлшемдік бағалаудың міндеті	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	1
Тақырып 2	Өлшемдік бағалау технологиясын қолданудың негізінде білім үдерісін ұйымдастыру	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	2
Тақырып 3	Тарих сабағында орындалған тапсырмалардың өлшемдік бағалануы	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	3
Тақырып 4	Тарих сабағындағы бағалаудың формативті технологиясын қолдану	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	4
Тақырып 5	Тарих сабағындағы коучинг технологиясы	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	5
Тақырып 6	Тарих сабағындағы бағалаудың түрлері	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	6
Тақырып 7	Тарих сабағындағы өлшемдік бағалаудың түрлері	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	7
Тақырып 8	Тарих сабағындағы қорытынды бағалау	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	8

Тақырып 9	Білім алушыларды тестілік бақылау кезіндегі соммативті бағалаудың эффектісі	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	9
Тақырып 10	Бағалау үдерісіндегі мұғалімнің рөлі	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	10
Тақырып 11	Тарих сабағындағы өзара және өзін-өзі бағалау	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	11
Тақырып 12	Оқудағы жетістіктерді бағалаудың кері байланысы	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	12
Тақырып 13	Талантты және дарынды балаларды бағалау үшін интеллектуалды тапсырмаларды жоспарлау	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	13
Тема 14	Бағалаудың өлшемдік технологиясы негізінде қорытынды бағалау	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	14
Тема 15	Өлшемді бағалаудағы жоспарлау	Ағымдағы бақылау – Power Point Презентациясы	2	15
Барлығы			30	15

Студенттің оқытушы жетекшілігімен орындайтын тапсырмалар түрлері

№№ п.п.	СӨОЖ үшін тақырыптардың атауы мен тапсырмалардың мазмұны	Бақылау түрлері	Сағат көлемі	Семестр аптасы
Тақырып 1	Бағалаудың өлшемдік технологиясын қолданудың білім алу үдерісіндегі эффектісі	Жеке және топтық кеңес алу	2	1
Тақырып 2	Өлшемдік бағалаудың маңызы	Жеке және топтық кеңес алу	2	2
Тақырып 3	Білім үдерісіндегі формативті бағалау технологиясы	Жеке және топтық кеңес алу	2	3
Тақырып 4	Білім үдерісіндегі соммативті бағалау технологиясы	Жеке және топтық кеңес алу	2	4
Тақырып 5	Тарих сабағында қолданылатын бағалау құрылғылары	Жеке және топтық кеңес алу	2	5
Тақырып 6	Білім алушылардың білім жетістіктерін бағалау стратегиялары	Жеке және топтық кеңес алу	2	6
Тақырып 7	Білім алушылардың портфолиосы мен оны бағалау критериясы	Жеке және топтық кеңес алу	2	7

Тақырып 8	Бағалаудың өлшемдік жүйесіндегі педагогикалық құзыреттіліктер	Жеке және топтық кеңес алу	2	8
Тақырып 9	Балаудың өлшемдік технологияларын қолданудың ғылыми негіздері	Жеке және топтық кеңес алу	2	9
Тақырып 10	Тарих сабағында өлшемдік технологияларын қолданудың нәтижесіндегі білім жетістіктерін мониторингілеу	Жеке және топтық кеңес алу	2	10
Тақырып 11	Өлшемдік бағалаудың маңызы мен міндеті	Жеке және топтық кеңес алу	2	11
Тақырып 12	Білім алушылардың танымдық құзыреттіліктерін қалыптастырудағы өлшемдік технологиялардың рөлі	Жеке және топтық кеңес алу	2	12
Тақырып 13	Білім алушылардың халықаралық бағаланудың жүйесі	Жеке және топтық кеңес алу	2	13
Тақырып 14	Талантты білімалушылармен жұмыс барысындағы өлшемдік бағалауды қолданудың ерекшеліктері	Жеке және топтық кеңес алу	2	14
Тақырып 15	Тарих сабағында қолданатын бағалау құрылғылардың қызметі	Жеке және топтық кеңес алу	2	15
Барлығы			30	15

Тапсырма тақырыптарының үлгісі.

1. Өлшемдік бағалау – педагогикалық технология ретінде. «Оқушылардың білімін бақылауды ұйымдастыру түрлері, әдістері, тәсілдері» тақырыбында кластер жобасын дайындау.
2. Заманауи білім берудегі өлшемдік бағалау технологияларының қызметі
Төмендегі сұрақтар бойынша конспект жасау:
- бақылаудың түрлері;
- дәстүрлі бақылаудың түрлері;
- тақырыптық бақылаудың ерекшелігі мен қызметі.
3. Өлшемдік бақылау жүйесіне қатысты халықаралық тәсілдерді оқу
Глоссарий құрастыру:
- Қазақстан мен Ресейдегі бағалау жүйесінің даму тарихы бойынша
- Еуропа мен АҚШ-ғы бағалау жүйесінің даму тарихы бойынша.
4. Өлшемдік бағалау технологияларының қызметтері
Төмендегі сұрақтар бойынша конспект жасау:
- бақылаудың ауызша әдісі
- бақылаудың жазбаша әдісі
- бақылаудың графикалық әдісі.
5. Назарбаев зияткерлік мектептерінде өлшемдік бағалауды қолдану әдістер

- Power Point бағдарламасында Назарбаев зияткерлік мектептерінде өлшемдік бағалауды қолдану әдістерінің технологиялары бойынша презентация дайындау.
6. Тарих сабақтарында өлшемдік бағалау технологиясын қолдану
Келесі мәселелерді қамти отырып реферат дайындау:
    - ағымдық бақылауды ұйымдастырудың ерекшелігі
    - оқушылардың шығармашылық жұмыстарын бағалау
    - бағалаудың рейтингтік жүйесі
    - модульдік-рейтингтік бағалау
    - бағалаудың кредиттік жүйесі.
  7. Өлшемдік бағалау технологиясының тәжірибелік мәні
Тақырып бойынша кластер дайындау:
Оқытудың жетістігі – бақылау мен бағалау. Оқу үрдісіндегі бақылаудың құрлымдық компоненттері.
  8. Оқушылардың білімін бақылау түрлері. Оқушылардың білімін бақылаудың әдістері, тәсілдері және ұйымдастыру түрлері.
Тест - оқытудың нәтижесін бақылау құралы ретінде .
  9. Коучинг – заманауи білім беру технологиясы
«Коучинг – білім беру жүйесіндегі инновациялық технология ретінде» тақырыбында баяндама дайындау.
  10. Заманауи білім беру жүйесінде формативті және суммативті бағалаудың рөлі
«Оқушылардың оқу жетістігін бағалаудағы формативті және суммативті бағалау әдісі» тақырыбында талдау жасау.
  11. Тарихты оқытудағы Lesson Study
Power Point бағдарламасында «Тарихты оқытуда Lesson Study-дың рөлі мен орны» презентация дайындау
  12. Дарынды және талантты оқушылардың оқудағы жетістігін бағалау тәсілдері.
Әр студент жеке-дара, жауаптары әртүрлері вариантта берілген 30 тесттік тапсырма құрастыруы қажет.
  13. Тарих сабақтарында сыни талдау технологиясын қолдану.
Тақырып бойынша глоссарий құрастыру.
  14. Тарих сабақтарындағы өлшемдік бағалау процедурасындағы ақпараттық-коммуникативтік технологиялардың түрі
Әр студент жеке-дара, жауаптары әртүрлі вариантта берілген 20 тесттік тапсырма құрастыруы қажет
  15. Тарих сабақтарында бағалаудың қазіргі жүйесінің мақсаты, нысаны мен мәні. Әр студент жеке дара, жауаптары әртүрлі вариантта берілген 30 тесттік тапсырма құрастыруы қажет

Ұсынылған әдебиеттер тізімі:

Негізгі әдебиет:

1. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы. Указ Президента Республики Казахстан от 7 декабря 2010 года № 1118.
2. Система критериального оценивания учебных достижений учащихся. Методическое пособие. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2013. – 80 с.
3. Шакирова Р.Х., Буркитова А.А., Дудкина О.И. Оценивание учебных достижений учащихся. Методическое руководство. – .: Билим, 2012. - 80с.
4. Ильясова Д.С. Активные методы обучения Учебное – методическое пособие Кокшетау, 2010
5. Красноборова А. А. Критериальное оценивание в школе. – Пермь, ПГПУ – 2010г.

6. Матвеева Е.И., Панкова О.Б., Патрикеева И.Е. Критериальное оценивание в начальной школе. - М.: ВИТА-ПРЕСС, 2011
7. Методические пособия АО Назарбаев. Интеллектуальные школы по критериальному оцениванию.
8. Красноборова А.А. Критериальное оценивание как технология формирования учебно-познавательной компетентности учащихся // Автореф. канд. дисс Нижний Новгород – 2010. – 140 с.
9. Кохаева Е.Н. Формативное (формирующее) оценивание: методическое пособие / Кохаева Е.Н. – Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы» Центр педагогического мастерства, 2014. – 66 с.
10. Данилов Д.Д. Технология оценивания образовательных достижений (учебных успехов)/ Образовательные технологии. Сборник материалов. - М.: Баллас, 2008
11. Аванесов В.С. Теория и методика педагогических измерений - Подготовлено ЦТ и МКО УГТУ-УПИ, 2005 ж.
12. Ильин Е.П. Мотивация и мотив: теория и методы изучения. Киев 1998. Божович Л.И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка Изучение мотивации поведения детей и подростков. Москва 1972.
13. Бордовская Н.В. *Современные образовательные технологии: оқу құралы.* / кол. авторов ; под ред. Бордовской Н.В . — М. 2013. – 432 б.

Қосымша әдебиеттер тізімі:

1. Александер Р. Культура и педагогика М., 2011 250 с.
2. Шнейдер М.Я. Оценка качества образования в школах Международного бакалавриата // Вопросы образования. 2005. No 1.
3. Black P & Wiliam D (2007): Масштабные системы оценивания: Разработка принципов, основанных на сравнении международных способов. Измерение, London 5 (1): 1-53.
4. Assessment Reform Group (2002 a) Assessment for Learning: 10 Principles (Оценивание для обучения: 10 принципов). University of Cambridge Faculty of Education
5. Гуслова М.Н. Инновационные педагогические технологии: учебное пособие./ М.Н. Гуслова –М. Академия, 2010 г.-288 с.
6. Джумагулова Т.Н., Соловьёва И.В. Одарённый ребёнок: дар или наказание. – Санкт-Петербург: Речь, 2009-160 с.
7. Красноборова, А. А. Критериальный подход в оценивании учебных достижений учащихся [Текст] / А. А. Красноборова // Педагогическое образование и наука. Пермь - 2009. - № 6. - С. 91-94 (0,5 пл.).
8. Красноборова, А. А. Технология критериального оценивания в логике компетентного и личностно-ориентированного подходов [Текст] / Красноборова А. А. // Начальная школа плюс До и После. Пермь-2010. - №1. - С. 76-81 (0,5 пл.).

Авторлары:

Даулбаев Т.Ф. - саясат ғылымдарының кандидаты, аға оқытушы
Асымова Д.Б. –аға оқытушы, доктор PhD

ТИПОВАЯ УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА

PRYa 3206 Профессиональный русский язык

5B011400 - История

2 кредита

Предисловие

1. **Разработана и внесена** УМО по группе специальностей «Образование» РУМС МОН РК при КазНПУ имени Абая

2. **Утверждена и введена в действие** приказом Министерства образования и науки Республики Казахстан

3. Типовая учебная программа разработана в соответствии с государственным общеобязательным стандартом образования РК 2016 года (Типовой учебный план, утвержденный протоколом № 2 заседания РУМС МОН РК от 30.06.2016 г.)

4. Рецензенты

Хабижанова Г.Б. – д.и.н., профессор КазНУ им. аль-Фараби

Сексенбаева Г.А. – д.и.н., профессор КазНПУ им. Абая

5. **РАССМОТРЕНА** на заседании Республиканского Учебно-методического Совета от **30.06.2016** года. **Протокол № 2**

Настоящие типовые программы не могут быть тиражированы и распространены без разрешения УМО по специальностям группы «Образование» РУМС высшего и послевузовского образования МОН РК на базе КазНПУ имени Абая

Пояснительная записка

Профессиональный русский язык является одним из важнейших курсов в университетской системе исторического образования. В связи с введением трехязычного обучения студентов профессиональная подготовка историка включает в себя овладение основами исторических дисциплин, всесторонний анализ основных этапов истории человечества, важнейших событий истории Казахстана на иностранном языке. Профессиональный русский язык позволяет ознакомиться с историческим категориально-понятийным аппаратом на иностранном языке, необходимый в дальнейшем развитии и подготовке специалистов историков, для их работы с иностранной литературой. Овладение основами исторического наследия на иностранном языке приобретает важное значение. В центре исторической науки находятся проблемы всемирной истории, истории Казахстана с позиций различных концепций и методологических подходов. Эти задачи определяют цели и формы подготовки будущих специалистов историков.

В процессе обучения Профессионального русского языка студенты историки получают необходимую подготовку для ориентации в текстах на иностранном языке, монологического высказывания профессионального содержания исторического материала на иностранном языке и т.д.

В программе особое внимание уделяется взаимодействию истории с иностранным языком. Предмет «Профессиональный русский язык» отражает развитие исторической науки применительно к определенному периоду, той или иной школы или отдельному историку в контексте с лингвистическим развитием терминологии и фразеологии истории на иностранном языке.

Цель преподавания курса «Профессиональный русский язык» - формирование у студентов комплекса научных знаний об истории античности, средневековья, нового и новейшего времени как процесса, развивавшейся как бы на нескольких уровнях – общеевропейском, национальном, в масштабе отдельных течений и направлений национальной историографии, наконец, в творчестве отдельных историков через специальную иностранную литературу.

Основными задачами курса являются:

- дать студентам основы исторического категориально-понятийного аппарата на русском языке;
- показать студентам связь профессионального русского языка с историческими дисциплинами, детерминировавшаяся в результате развития исторической науки в целом;
- познакомить студентов с содержанием исторических курсов по всемирной истории и истории Казахстана на русском языке.

Компетенции:

профессиональные компетенции:

- должен овладеть содержанием курса обучения,
- способствовать эффективному применению знаний и умений курса в педагогической деятельности;
- уметь структурировать знания курса;
- способствовать выработке методов и приемов исследовательской работы;
- владеть инновационными технологиями обучения.

предметные компетенции:

- овладеть основными и важнейшими терминами и понятиями исторической науки на иностранном языке;
- уметь выделять ключевые проблемы развития исторической науки в указанный период в иностранной специальной литературе;
- на основе овладения курсом «Профессиональный русский язык» студент должен уметь высказывать свои суждения по проблемам истории на русском языке.

Изучению курса «Профессиональный русский язык» предшествуют такие дисциплины как «Русский язык», «История Древнего мира», «История средних веков», «Древняя история Казахстана», «Средневековая история Казахстана», «История стран Востока», которые формируют у студентов базовый комплекс исторических знаний, позволяющий им усвоить специфику функционирования и развития исторического процесса и исторической мысли на профессионально-ориентированном иностранном языке.

Содержание дисциплины

Раздел I. Введение в историю

1. Содержание термина "история" (происхождение и определение).

Специальная историческая терминология и фразеология. История (от греческого ἱστορία - historia, означая "запрос, знание, приобретенное исследованием") - открытие, коллекция, организация, и представление информации о прошедших событиях. История - промежуток времени после того, как письмо было изобретено. Ученые - историки. История - область исследования и анализа последовательности событий. Природа истории. История - дисциплина как самоцель и как способ обеспечить "взгляд" на проблемы истории. События прошлого до письменного отчета - предыстория.

2. Этимология «истории». Специальная историческая терминология и фразеология. Происхождение слова «История». Корни слова истории - *weid-, "знать" или "видеть". Древнее греческое слово ἱστορία - "запрос" или "знание от запроса", от ἵστωρ (hístōr) "судья" (от прото-европейского Индо-существительного агента *wid-tor: "тот, кто знает"). Аристотель и его сочинение Περὶ τῶν Ζῴων Ἱστορίαι (Пери Та Зоуа Historíai "Запросы о Животных"). Слово «история» ἵστωρ в Гимнах Гомера, Гераклите, присяге Афинских

эфебосов, и в боиотических надписях (в юридическом смысле, или "судья" или "свидетель", или подобное).

3. История и предистория. Специальная историческая терминология и фразеология. История мира - память об опыте прошлого Человека разумного Homo sapiens во всем мире. Сохранение исторического опыта в письменных отчетах. "Предыстория" – первобытнообщинный строй древних насельников. История человечества и возникновение открытий и изобретений (огонь и его использование, орудия труда и др.). Революции в материальном и духовном развитии человечества.

4. Историография. Специальная историческая терминология и фразеология.

Понятие и содержание историографии. Происхождение историографии. Античная историография. Средневековая историография. Историография нового и новейшего времени. Основные направления историографии Казахстана.

Раздел II. Всемирная история

5. Периодизация истории. Периодизация Всемирной истории. Всемирная история - исследование главных цивилизаций. Всемирная история – важная дисциплина. Преподавание всемирной истории в университетах. Исторические события и их место в особых блоках времени. Историки и определение промежутков времени в истории. Периодизация истории -организация идей и классификационных обобщений. Изменения названий периодов в зависимости от географического положения. Столетия и десятилетия - периоды в истории. Система датирования.

6. История Древнего мира. Возникновение земледелия, скотоводства и ремесла. Общие черты первого периода истории древнего мира и проблемы путей развития. Предыстория древневосточных цивилизаций. Выделение человека из животного мира на Афро-азиатском континенте. Древний Египет. Урарту. Месопотамия. Ассирийское царство. Древний Китай. Рим в классический период. Специальная историческая терминология и фразеология.

7. История Средних веков. Содержание терминов "средние века" и "феодализм", их соотношение. Историческое понятие "Западная Европа". Хронологические границы курса. Периодизация западноевропейского средневековья, общая характеристика основных этапов его развития. Становление западноевропейского общества: Франция, Италия, Германия, Северная Европа. Византия в IV - XII вв. Крестовые походы. Страны Азии и Африки в средние века. Специальная историческая терминология и фразеология.

8. Всемирная история. Новый период. Английская буржуазная революция XVII в. Война за независимость английских колоний в Северной Америке. Великая французская буржуазная революция XVIII в. Политическое развитие Германии и Италии на 50-70-е гг. XIX в. Первая мировая война 1914-1918. Специальная историческая терминология и фразеология.

9. Всемирная история. Новейшая история. Страны Европы и Америки после первой мировой войны (1918-1939). Мировой экономический кризис 1929-1933 гг. Фашизм в Германии и Италии. "Новый курс" в США. Вторая мировая война. Страны Европы и Америки во второй половине XX в. Начало XXI в. и государства стран Европы и Америки. Специальная историческая терминология и фразеология.

10. Мировая культура. Культура первобытного общества. Античная культура. Средневековая культура. Культура стран Европы и Америки в новое и новейшее время. Культура стран Азии и Африки в новое и новейшее время. Специальная историческая терминология и фразеология.

Раздел III. История Казахстана

11. Древняя история Казахстана. Специальная историческая терминология и фразеология. Антропогенная история Казахстана. Каменный век: периодизация и памятники. Казахстан в эпоху бронзы. Зарождение и развитие кочевничества. Казахстан в эпоху раннежелезного века. Саки, скифы. Гунны, уйсун, канглы. Проблема взаимоотношений кочевого мира и оседлых цивилизаций в Центральной Азии.

12. Средневековая история Казахстана. Специальная историческая терминология и фразеология. Историческое значение образования первой евразийской империи тюрков Бумына и Истеми. Тюрский каганат и его распад. Кочевые племена степей. Образование государства Тимура и его завоевательные походы. Карлуки и Караханиды. Образование Кыпчакского ханства. Огузы (XI-XII вв.). Казахстан в XIII-XV вв. Завоевание Шынгыс-хана. Золотая Орда, Белая Орда, Синяя Орда, Ногайская Орда, Моголистан, государство Темирлана, ханство Абулхайра, Сибирское ханство. Социально-экономическое положение Казахстана в XVII-XVIII вв.

13. Новая история Казахстана. Специальная историческая терминология и фразеология. Правление Тауке хана. Принятие казахскими правителями российского протектората. Аблайхан и его деятельность. Политика колониальной администрации в Казахстане в середине XVIII – начале XX вв. Утрата Казахстаном государственной независимости. Национально-ос-

вободительные движения. Социально-экономическое положение Казахстана в конце XIX - начале XX вв. Казахстан в годы первой мировой войны. Антиколониальное восстание 1916 г. в Казахстане.

14. Новейшая история Казахстана. Специальная историческая терминология и фразеология. Казахстан после февральской буржуазно-демократической революции. Образование партии Алаш и правительства «Алаш-Орды». А. Букейханов. Казахстан в период советской власти. Октябрьская революция 1917 г. Казахстан в годы гражданской войны 1918-1920. Социально-экономическое развитие Казахстана в 1920-1940 гг. Казахстан в годы Отечественной войны (1941-1945 гг.). Казахстан в послевоенные годы. Социально-экономическое развитие Казахстана в 60-80 гг. XX века. Распад СССР. Возрождение государственной независимости Казахстана. Независимый Казахстан. Республика Казахстан и мировое сообщество.

15. Культура казахского народа. Специальная историческая терминология и фразеология. Культура древних насельников Евразии. Культура тюркских народов в древности. Средневековая культура казахского народа. Материальная и духовная культура казахского народа в новое и новейшее время. Республика Казахстан и развитие культуры.

Самостоятельная работа студентов под руководством преподавателя

Примерная тематика заданий

1. Универсальные термины и понятия исторической науки.
2. Термины и понятия по теме «Происхождение истории».
3. Понятия и фразеологии по теме «История и предыстория».
4. Категориально-понятийный аппарат по историографии.
5. Специальные понятия и дефиниции по теме «Периодизация Всемирной истории».
6. Понятия и фразеологии по теме «История Древнего мира».
7. Дефиниции по теме «История средних веков».
8. Термины и понятия по теме «Всемирная история. Новый период».
9. Понятия и фразеологии по теме «Всемирная история. Новейший период».
10. Универсальные термины и понятия по проблемам мировой культуры.
11. Специальные исторические понятия и дефиниции по теме «Древняя история Казахстана».
12. Понятия и фразеологии по теме «Средневековая история Казахстана».
13. Дефиниции по теме «Новая история Казахстана».
14. Термины и понятия по теме «Новейшей истории Казахстана».
15. Универсальные термины и понятия по проблемам культуры казахского народа.

Самостоятельная работа студентов Примерная тематика заданий

1. Чтение и перевод исторических текстов по истории первобытного общества.
2. Чтение и перевод исторических текстов по теме «Древний Египет».
3. Чтение и перевод исторических текстов по теме «Древние цивилизации».
4. Чтение и перевод исторических текстов по теме «Средневековая история стран Европы».
5. Чтение и перевод исторических текстов по теме «Средневековая история стран Азии и Африки».
6. Чтение и перевод исторических текстов по теме «Мировая культура».
7. Подготовка и написание реферата на тему «Выдающиеся политические и государственные деятели мира».
8. Чтение и перевод исторических текстов по теме «Древняя история Казахстана».
9. Чтение и перевод исторических текстов по теме «Средневековые государства Казахстана».
10. Чтение и перевод исторических текстов по теме «Средневековая культура Казахстана».
11. Чтение и перевод исторических текстов по теме «Новая история Казахстана».
12. Подготовка и написание реферата на тему «Выдающиеся деятели культуры и науки Казахстана».
13. Чтение и перевод исторических текстов по теме «Казахстан в XX в.».
14. Чтение и перевод исторических текстов по теме «Республика Казахстан на современном этапе».
15. Чтение и перевод исторических текстов по теме «Материальная и духовная культура казахского народа»

Список рекомендуемой литературы

1. Абусейтова М.Х., Баранова Ю.Г. Письменные источники по истории и культуре Казахстана и Центральной Азии в XIV-XVIII вв. - Алматы, 2001.
2. Артыкбаев Ж.О. Кочевники Евразии в колеедоскопе веков и тысячелетий. - СПб., 2005.
3. Әбділдаұлы Б. Талас. Айша Бибі. Қарахан. - Алматы, 2002.
4. Гаркавец А. Великая степь в произведениях античных и византийских авторов. Изд. 2-ое, - Алматы, 2006.
5. Дәулетхан Ә. Түркеш қағанаты (саяси және мәдени тарихын зерттеу 692-766жылдар). Бірінші кітап. - Алматы, 2005.
6. Древнетюркский мир: истории и традиции: /под ред. Загидуллина И.К. - Казань, 2002.

7. Қазақ мемлекеттілігінің тарихы (ежелгі және ортағасырлық кезең). - А., 2007.
8. Қазақстанның мәдени мұрасы. //Халықаралық ғылыми конференцияның материалдары. 19 қазан 2005 жыл. - А., 2005.
9. История Казахстана. В 5-ти томах. – Алматы, Ғылым, 2006.
10. «Рухани - ғылыми мұра» тақырыбындағы республикалық ғылыми теориялық -конференция материалдары. 7 қараша, 2008 жыл. - А., 2008. 608-бет.
11. Сартқожаұлы Қ. Байырғы түрік жазуының генезисі. - Астана, 2007.
12. Современный русский язык. / Под ред. Розенталь Д.Э. и др.Учебник. – М., 2001.
13. Современный русский язык. /Под ред. Шанского М.Н.Учебник. – М., 2001.
14. Сыздықов С. М. Қарлық мемлекеті. - Алматы, 2000.
15. Султанов Т. И. Чингиз-хан и Чингизиды. Судьба и власть.- М., 2006.
16. Происхождение народа тюркют. [http:// use.ucoz.ru.forum/22-95-1](http://use.ucoz.ru/forum/22-95-1).
17. Феномен кочевничества в истории Евразии. Номадизм и развитие государства. // Материалы Международной научной конференции). - А., 2007.
18. Benjamin, Jules R. A Student's Guide to History .New York, 2009.
19. Breasted, J. H. Ancient times, a history of the early world: an introduction to the study of ancient history and the career of early man. Boston: Ginn and Company. 2002.
20. Carr, E.H. with a new introduction by Richard J. Evans; *What is History?*; Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2001, ISBN 0333977017.
21. Furay, Conal, and Michael J. Salevouris. *The Methods and Skills of History: A Practical Guide*.2010.
22. Kelleher, William. *Writing History: A Guide for Students* (2008) excerpt and text search (2006) Oxford: Oxford University Press, online
23. *The American Historical Association's Guide to Historical Literature* (ed. by Mary Beth Norton and Pamela Gerardi (3rd ed. 2 vol, Oxford U.P. 1995) 2064 pages; annotated guide to 27,000 of the most important English language history books in all fields and topics .
24. Presnell, Jenny L. *The Information-Literate Historian: A Guide to Research for History Students* (2006) excerpt and text search
25. Tosh, John; *The Pursuit of History* (2006), ISBN 1405823518.
26. Woolf D. R. *A Global Encyclopedia of Historical Writing* (Garland Reference Library of the Humanities) (2 vol 1998) excerpt and text search
27. Williams, H. S. (1907). The historians' history of the world. (ed., This is Book 1 of 25 Volumes; PDF version is available)
28. Tilly, Chrles; *Why and How History Matters*, in Robert Goodin & Charles Tilly, eds., Oxford Handbook of Contextual Political Analysis .

Интернет-ресурсы

1. Отдел древней и средневековой истории Казахстана. http://kazhistory.narod.ru/otdel_dr.thml.

2. Восточная литература.
3. Библиотека сайта XIII век.
4. Центральноазиатский исторический сервер- Библиотека. [http://www. Kyrgyz.ru](http://www.Kyrgyz.ru).
5. A Global History Of World War II A Global History Of World War II Gerhard L. Weinberg 1196 стр, карты PDF 9,85 Мб История Второй мировой войны. mirknig.com>Книги>...-world-history.html
6. World History: World History Online navigates through 3 000 years of world history with links to important persons of world historical importance; civilization timelines; cultural events...hyperhistory.com
7. Ancient, world history, and last 1000 years events timelines. infoplease.com>ipa/A0001196.html.
8. Review of world history textbooks, with careful attention to areas of weakness and trends within major periods (timelines are useful tools for doing this) sat.collegeboard.org>Practice>.../world-history
9. United States History World History Susan M. Pojer, Maria Regina H.S. Ancient History: Greece & Rome Rob S. Rice Biographies What did these famous people do? eleaston.com>history.html
10. If you are searching for interesting and concise facts about History, Timelines and Events, countries and the different Nations of the World then search no more! facts-about.org.uk>index-history-and-events.htm

Справочники и энциклопедии

1. Лингвистическая энциклопедия. Словарь. Гаджиева Н.З.Тюркские языки. - М., 1990. С..527-529.
2. Словарь иностранных слов. – М., 200.
3. Қазақ Энциклопедиясы. Алматы, 1998. 1-8 томдар.
4. The British Encyclopaedia, or Dictionary of Arts and Sciences was published in 1809 in six octavo volumes and around 150 plates. 1800s books.
5. Woolf D. R. A Global Encyclopedia of Historical Writing (Garland Reference Library of the Humanities) (2 vol 1998) [excerpt and text search](#)

Авторы:

Несіпбаева К. Р. – д.и.н., профессор кафедры Всемирной истории КазНПУ им. Абая
 Байдильдина С. Х. - к.и.н., доцент Алматинского университета энергетике и связи

ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМА

КВShT 3207 Кәсіби бағытталған шетел тілі

5B011400 - Тарих

2 кредит

АЛҒЫ СӨЗ

1. Абай атындағы ҚазҰПУ жанындағы ҚР БҒМ жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің РОӘК «Білім» тобы мамандықтары бойынша Оқу-әдістемелік бірлестігінде **ДАЙЫНДАЛҒАН және ҰСЫНЫЛҒАН**

2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігімен **БЕКІТІЛГЕН және ҚОЛДАНЫСҚА ЕНГІЗІЛГЕН**

3. Типтік оқу бағдарлама 2016 жылғы ҚР Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына сәйкес дайындалған. (Типтік оқу бағдарлама ҚР БҒМ 30.06.2016 ж., № 2 хаттамасымен бекітілген)

4. Пікір берушілер:

Сексенбаева Г. А. – т. ғ. д., профессор әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
Султанова Ф.М. – т. ғ. к., доцент Абай атындағы ҚазҰПУ

5. ҚР БҒМ Республикалық Оқу-әдістемелік Кеңесі мәжілісінде **ҚАРАСТЫРЫЛҒАН 30.06.2016 ж., Хаттама № 2.**

Осы типтік бағдарламаны Абай атындағы ҚазҰПУ жанындағы ҚР БҒМ РОӘК «Білім» тобындағы мамандықтары бойынша ОӘБ рұқсатынсыз көбейтуге және таратуға болмайды.

Түсінік хат

Тарихи білім берудің университеттік жүйесінде кәсіби бағытталған шет тілі маңызды курстың бірі болып саналады. Студенттерді үш тілде оқытудың енгізілуіне байланысты тарихшының кәсіби дайындығы тарихи пәндердің негіздерін меңгеруді, адамзат тарихының негізгі сатыларына жан-жақты талдау жасауды, Қазақстан тарихы бойынша маңызды мәліметтерді шет тілінде меңгеруден құралады. Кәсіби бағытталған шет тілі тарихшы мамандардың шетел әдебиетімен жұмыс жасай отырып, болашақ маман тарихшы үшін қажет шет тіліндегі тарихи санаттық- түсіндірмелі аппаратпен танысуына мүмкіндік береді. Тарихи мұралар негіздерін шет тілінде меңгеру аса маңызды. Тарихи ғылым орталығында дүниежүзілік тарих пен Қазақстан тарихының проблемалары түрлі концепциялар мен әдістемелік ұстанымдар тұрғысынан орын алған. Бұл міндеттер болашақ тарихшы мамандарды дайындаудың мақсаттары мен формаларын анықтайды.

Кәсіби бағытталған шет тілін оқыту үдерісінде тарихшы студенттер шет тіліндегі мәтіндерді меңгеру, тарихи материалдың кәсіби мазмұнын монолог түрінде жеткізе білу тәрізді қажетті дайындыққа ие болады.

Бағдарламада тарихтың шет тілімен өзара қарым-қатынасына ерекше көңіл бөлінеді. «Кәсіби бағытталған шет тілі» пәні белгілі бір кезеңдегі тарих ғылымының, нақты мектептің немесе жеке бір тарихшының шет тіліндегі терминологиясы мен фразеологиясының лингвистикалық тұрғыда дамуын көрсетеді.

«Кәсіби-бағытталған шетел тілі» пәні 5B011400 - «Тарих» мамандықтарының кәсіби білім беру бағдарламаларындағы пән аралық байланыстарды жүйелеуде маңызды рөл атқарады. Осы мамандықтың «білім» тобындағы болашақ мамандардың біртұтас дүниетанымдық көзқарасын, білімі мен іскерлік дағдысын қалыптастыратын «Шет тілі», «Әлем тарихы», «Қазақстан тарихы» сияқты базалық пәндерден алған білімдерін шет тілі арқылы алған материалдарымен тереңдетіп толықтырады.

5B01140 - «тарих» мамандығының «білім» тобына арналған «Кәсіби-бағытталған шетел тілі» **пәнінің мақсаты** – болашақ мамандардың география және тарих ғылымдарының біртұтастығы және болашақ мамандардың творчестволық ойлауын дамыту; болашақ тарихшы мамандардың кәсіби және жан-жақты құзіреттілігін дамыту мен тереңдету; кәсіби іс-әрекетінде шетел тілін іс жүзінде игеру және қолдану; тарих және педагогикалық ғылымдардың шетелдік білім беру технологиясымен, жаңаша дамуы мен бағыттары туралы уақтылы танысып тарату.

Пәннің міндеттері:

- шетел тілінің лексикалық-грамматикалық құрылымы туралы білімін тереңдету;
- базалық ғылыми-жаратылыстану тілін меңгеруге жан-жақты кәсіби бағытталған, шетел тіліндегі географиялық сөздіктерді меңгерудің сөйлеу іс-әрекетінің негізгі түрлері мен формаларын жетілдіру;

- шетел тіліндегі рефераттық және аннотациялық әдебиеттерді оқу және кәсіби іс-әрекетінде оларды қолдану;
- басқа да мәдениет саласының өкілдерінің әлеуметтік жағдайдағы ұстамдылығы мен құзыреттілігін қалыптастыру;
- болашақ мамандардың әлеуметтік-мәдени толеранттығын қалыптастыру;

Құзіреттіліктер

Кәсіби құзіреттіліктер:

- оқытылатын курстың мазмұнын толық меңгеруі;
- педагогикалық қызметі барысында өз білімі мен біліктілігін тиімді қолдануы;
- курсты оқып-үйрену барысында алынған білімді жүйелей білуі;
- зерттеу жұмыстарының әдіс-тәсілдерін қалыптастыруы;
- оқытудың инновациялық технологияларын меңгеруі **тиіс**;

Пәндік құзіреттіліктер:

- тарихи ғылымының негізгі терминдерге және аса маңызды түсініктер шет тілінде ие болу;
- тарихи даму қарастырылып отырған кезеңде шетелдік әдебиетте арнайы ғылым білу басты проблемаларын айқындауға;
- тарих проблемалары бойынша өз пікірін айтуға, студент негізінде "Кәсіби - бағдарланған шетел тілі" пәнды шет тілінде білуі және игеру тиіс.

Кәсіби-бағытталған шетел тілі 5B011400 - «Тарих» мамандықтарының «білім» тобының базалық пәндерін жалғастырушы жеке пәні, әрі кәсіптік білім беру бағдарламасының қажетті бір бөлігі болып табылады. Студенттердің шетел тілінен алған базалық білімі - жалпы пәндер мен тағы да басқа "Ежелгі дүние тарихы", "Орта ғасырлар тарихы", "Орта ғасырлық Қазақстан тарихы", " Еуропа және Американың елдерінің жаңа және қазіргі заман тарихы", " Азия және Африка елдерінің жаңа және қазіргі заман тарихы" сияқты арнайы пәндерден алған білімдерін толықтырып жүйелейді; студенттердің шет тіліндегі ақпарат көздерімен хабардар болуы олардың кәсіби білімін жетілдіру мен тереңдетуге ұмтылдырып, жалпы және кәсіби ой-өрісін, ғылыми-жаратылыстану бағытындағы білімін кеңейтіп дамытуға көмектеседі.

Кәсіби-бағытталған ағылшын тілінің басты нысаны-педагог мамандарын дайындайтын 5B011400 - «Тарих» мамандығының «білім» тобы болып саналады.

I БӨЛІМ. ТАРИХҚА КІРІСПЕ

1. Тарихтың шығу тарихы. Тарихтың анықтамасы. Алғашқы қоғам тарихы. Тарихнама. Тарих философиясы. Тарихи әдістер. Арнайы терминология және фразеология.

2. «Тарих» этимологиясы. «Тарих» сөзінің тарихы. Ежелгі гректің *ἱστορία* сөзі. Аристотелдің « *Περὶ τῆς Ζῴης Ἱστορίας*» (Пери Та Зуа *Historíai* "Запросы о Животных") еңбегі. Гомер, Гераклит Гимндеріндегі, Афиналық эфебостар анты және боиотикалық жазбалардағы «тарих» *ἱστωρ* сөзі.

3. Тарих және алдыңғы тарих. Тарих-бүкіл әлемде ақылды адам sapienстің өткен өмір тәжірибесі туралы естелігі. Тарихи тәжірибенің жазбаша есептерде сақталуы. «Алғашқы тарих» - ежелгі тұрғындардың алғашқы қауымдық құрылысы. Адамзат тарихы және ашылымдар мен туындылардың пайда болуы. Адамзаттың материалдық және рухани дамуындағы революция.

4. Тарихнама.

Тарихнама түсінігі және мазмұны. Тарихнаманың пайда болуы. Антикалық тарихнама. Ортағасырлық тарихнама. Жаңа және қазіргі заман тарихнамасы. Қазақстан тарихнамасының негізгі бағыттары.

II БӨЛІМ. ӘЛЕМ ТАРИХЫ

5. Тарихты кезеңдеу. Әлем тарихын кезеңдеу. Ғасырлар мен ондаған жылдар – даталау жүйесінде қолданылатын кезеңдер мен уақыттар. Цицеронның «жас шамасы» бойынша тарихты кезеңдеуі. Франческо Петрарканың тарихты кезеңдеуі. К. Маркстың тарихты формациялық тұрғыда қарастыруы. Қазіргі кезеңдегі теориялар.

6. Ежелгі дүние тарихы. Ауыл шаруашылығы, мал шаруашылығы және қолөнердің пайда болуы. Ежелгі дүние тарихының алғашқы кезеңінің жалпы сипаты және даму жолдары мәселесі. Ежелгі Шығыс өркениетінің тарихи бастауы. Афро-азиаттық континенттегі адамның жануарлар әлемінен бөлінуі. Ежелгі Египет. Урарту. Месопотамия. Ассирия патшалығы. Ежелгі Қытай. Классикалық кезеңдегі Рим. Арнайы тарихи терминология және фразеология.

6. Орта ғасырлар тарихы. «Орта ғасырлар» және «феодализм» терминдерінің мазмұны, олардың арақатынасы. «Батыс Еуропа» тарихи түсінігі. Курстың хронологиялық шегі. Батыс Еуропалық орта ғасырдың кезеңделуі, оның дамуының негізгі кезеңдерінің жалпы сипаттамасы. Батыс Еуропалық қоғамның қалыптасуы: Франция, Италия, Германия, Солтүстік Еуропа. IV - XII ғғ. Византия. Крест жорықтары. Орта ғасырлардағы Азия және Африка елдері. Арнайы тарихи терминология және фразеология.

7. Әлем тарихы. Жаңа кезең. XVII ғ. ағылшын буржуазиялық революциясы. Солтүстік Америкадағы ағылшын отарларының тәуелсіздік үшін күресі. XVIII ғ. Ұлы француз буржуазиялық революциясы. XIX ғ. 50-70-ші жылдарындағы Германия мен Италияның саяси даму тарихы. 1914-1918 жж. бірінші дүниежүзілік соғыс. Арнайы тарихи терминология және фразеология.

8. Әлем тарихы. Қазіргі заман тарихы. Бірінші дүниежүзілік соғыс аяқталғаннан кейінгі (1918-1939) кезеңдегі Еуропа және Америка елдері. 1929-1933 жылдардағы дүниежүзілік экономикалық дағдарыс. Германия

және Италиядағы фашизм. АҚШ-тағы «Жаңа бағыт». Екінші дүниежүзілік соғыс (1939-1945). XX ғасырдың екінші жартысындағы Еуропа және Америка елдері. ХХІ ғасырдың басталуы және Еуропа және Америка елдері мемлекеттері. Арнайы тарихи терминология және фразеология.

9. Дүниежүзі мәдениеті. Алғашқы қоғам мәдениеті. Антикалық мәдениет. Орта ғасыр мәдениеті. Жаңа және қазіргі замандағы Еуропа және Америка елдерінің мәдениеті. Жаңа және қазіргі замандағы Азия және Африка елдерінің мәдениеті. Арнайы тарихи терминология және фразеология.

III БӨЛІМ. ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ

10. Ежелгі Қазақстан тарихы. Қазақстанның антропогендік тарихы. Тас ғасыры: кезеңдері және ескерткіштері. Қола дәуіріндегі Қазақстан. Көшпеліліктің пайда болуы мен дамуы. Ерте темір дәуіріндегі Қазақстан. Сақтар, скифтер. Ғұндар. Үйсіндер. Қаңлылар. Көшпелілер әлемі мен орталық Азиядағы ежелгі өркениеттердің өзара байланысының мәселелері.

11. Ортағасырлық Қазақстан тарихы. Бумын мен Естеми қағандардың Еуразиялық бірінші түркілер империясының қалыптасуының тарихи маңызы. Түркі қанаты және оның ыдырауы. Даланың көшпелі тайпалары. Темір мемлекетінің қалыптасуы және оның жаулаушылық жорықтары. Қарлұқтар және қарахандар. Қыпшақ хандығының құрылуы. Оғыздар (ХІ-ХІІ ғғ.). ХІІІ-ХV ғғ. Қазақстан. Шыңғысханның шапқыншылығы. Алтын Орда, Ақ Орда, Көк Орда, Ноғай Ордасы, Моғолстан, Темір мемлекеті, Әбілқайыр хандығы, Сібір хандығы. ХVІІ-ХVІІІ ғғ. Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық жағдайы.

12. Жаңа замандағы қазақстан тарихы. Тәуке ханның билігі. Қазақ билеушілерінің орыс протектораттығын қабылдауы. Абылай хан және оның қызметі. ХVІІІ – ХХ ғғ. бас кезіндегі отаршылдық әкімшіліктің биліктің Қазақстандағы саясаты. Қазақстанның мемлекеттік тәуелсіздігінен айырылуы. Ұлт азаттық қозғалыстар. ХІХ ғ. аяғы - ХХ ғ. бас кезіндегі Қазақстанның әлеуметтік - экономикалық жағдайы. Қазақстан Бірінші дүниежүзілік соғыс жылдарында. Қазақстандағы 1916 жылғы отаршылдыққа қарсы күрес.

13. Қазіргі кезеңдегі Қазақстан тарихы. Қазақстан Ақпан буржуазиялық-демократиялық революциясынан кейінгі кезеңде. Алаш партиясының және «Алаш-Орда» үкіметінің құрылуы. 1917 жылғы Қазан революциясы. 1918-1920 жылдардағы азамат соғысы кезеңіндегі Қазақстан. Кеңестік билік жылдарындағы Қазақстан. 1920-1940 жылдардағы Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық дамуы. Қазақстан Ұлы Отан соғысы (1941-1945) жылдарында. Соғыстан кейінгі жылдардағы Қазақстан. ХХ ғ. 60-80 жылдардағы Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық дамуы. КСРО-ның ыдырауы. Тәуелсіз Қазақстан мемлекетінің жариялануы. Тәуелсіз Қазақстан. Қазақстан және әлемдік қауымдастық.

14. Қазақ халқының мәдениеті. Арнайы тарихи терминология және фразеология. Еуразияның ежелгі тұрғындарының мәдениеті. Ертедегі түркі халықтарының мәдениеті. Орта ғасырлардағы қазақ халқының мәдениеті. Жаңа және қазіргі замандағы қазақ халқының материалдық және рухани мәдениеті. Қазақстан Республикасы және мәдениеттің дамуы.

15. Қазақстан жеріндегі Ислам. Ислам діні Қазақстанға VIII ғасырдың соңынан бастап IX ғасырдың басында тарай бастады. 766 жылы Карлуг Ханы Қазақстанның Жетісу және Оңтүстік аймақтарын жаулап алып, мұсылман мәдениетін таратты. X ғасырдың басында Карахандықтар мемлекетін құрған Сатук абд аль-Керим Богра ханның (915-955) баласы 960 жылы Исламды мемлекеттік дін ретінде жариялады. Мұсылман орталық қауымы (ДУМ).

Студенттердің өзіндік жұмыстарын оқытушы жетекшілігімен жасайтын жұмыстары

№№ п.п.	Тақырып атаулары және мазмұны
тақырып 1	Тарих ғылымының терминдері мен анықтамалары
тақырып 2	«Тарих (шежіре)» тақырыбы бойынша терминдер мен анықтамалар
тақырып 3	«Тарих және тарихқа дейінгі» тақырып бойынша шетелдік фразеологиялар мен терминдер
тақырып 4	«Ежелгі дүние тарихы» тақырыбы бойынша арнайы фразеологиялар мен терминдер
тақырып 5	««Орта ғасырлар тарихы»» тақырыбы бойынша терминдер мен анықтамалар
тақырып 6	«Жана замандағы әлем тарихы» тақырыбы бойынша арнайы фразеологиялар мен терминдер
тақырып 7	«Қазіргі замандағы әлем тарихы» тақырыбы бойынша терминдер мен анықтамалар
тақырып 8	«Тарихты кезеңдеу» тақырыбы бойынша шетелдік терминдер
тақырып 9	«Ежелгі Қазақстан тарихы» тақырыбы бойынша шетелдік фразеологиялар
тақырып 10	«Қазақстанның орта ғасырлардағы тарихы» тақырыбы бойынша мәтіндер
тақырып 11	«Тарих» бөлімі бойынша категориялық-ұғымдық аппараттар
тақырып 12	«Жана замандағы Қазақстан тарихы» тақырыбы бойынша шетелдік терминдер
тақырып 13	«Қазіргі замандағы Қазақстан тарихы» тақырыбы бойынша шетелдік фразеологиялар мен терминдер
тақырып 14	«Әлем мәдениеті» тақырыбы бойынша арнайы терминдер
тақырып 15	«Қазақ халқының мәдениеті» тақырыбы бойынша шетелдік фразеологиялар мен анықтамалар

Студенттердің өзіндік жұмысы

№№ п.п.	Тақырып атаулары және мазмұны
тақырып 1	«Алғашқы қоғам тарихы» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 2	«Антикалық тарихнама» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 3	«Ортағасырлық тарихнама» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 4	«Жаңа және қазіргі заман тарихнамасы» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 5	«Әлем тарихын кезеңдеу» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 6	«Франческо Петрарканың тарихты кезеңдеуі» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 7	«К. Маркстың тарихты формациялық тұрғыда қарастыруы» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 8	«Ерте темір дәуіріндегі Қазақстан» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 9	«Сақтар, скифтер. Ғұндар. Үйсіндер. Қаңлылар» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 10	«Көшпелілер әлемі мен орталық Азиядағы ежелгі өркениеттердің өзара байланысының мәселелері» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 11	«XVII-XVIII ғғ. Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық жағдайы» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 12	«1918-1920 жылдардағы азамат соғысы кезеңіндегі Қазақстан» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 13	«Қазақстан Ұлы Отан соғысы (1941-1945)» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 14	«Тәуелсіз Қазақстан» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару
тақырып 15	«Қазақстан және әлемдік қауымдастық» тақырыбы бойынша тарихи мәтіндерді оқу және аудару

Ұсынылатын әдебиеттер тізімі

1. Абусейтова М.Х., Баранова Ю.Г. Письменные источники по истории и культуре Казахстана и Центральной Азии в XIV-XVIII вв. Алматы, 2001.
2. Артыкбаев Ж.О. Кочевники Евразии в колейдоскопе веков и тысячелетий. СПб., 2005.
3. Әбділдаұлы Б. Талас. Айша Бибі. Қарахан. Алматы, 2002.

4. Гаркавец А. Великая степь в произведениях античных и византийских авторов. Изд. 2-ое, Алматы, 2006.
5. Дәулетхан Ә. Түркеш қағанаты (саяси және мәдени тарихын зерттеу 692-766жылдар). Бірінші кітап. Алматы, 2005.
6. Древнетюркский мир: истории и традиции: /под ред. Загидуллина И.К. Казань, 2002.
7. Қазақ мемлекеттілігінің тарихы (ежелгі және ортағасырлық кезен). А., 2007.
8. Қазақстанның мәдени мұрасы. //Халықаралық ғылыми конференцияның материалдары. 19 қазан 2005 жыл. А., 2005.
9. «Рухани - ғылыми мұра» тақырыбындағы республикалық ғылыми теориялық -конференция материалдары. 7 қараша, 2008 жыл. А., 2008. 608-бет.
10. Сартқожаұлы Қ. Байырғы түрік жазуының генезисі. Астана, 2007.
11. Сыздықов С. М. Қарлық мемлекеті. Алматы, 2000.
12. Султанов Т. И. Чингиз-хан и Чингизиды. Судьба и власть. М., 2006.
13. Происхождение народа тюркют. [http:// use.ucoz.ru/forum/22-95-1](http://use.ucoz.ru/forum/22-95-1).
14. Феномен кочевничества в истории Евразии. Номадизм и развитие государства. (Сб. материалов Международной научной конференции). А., 2007.
15. Benjamin, Jules R. A Student's Guide to History .New York, 2009.
16. Breasted, J. H. Ancient times, a history of the early world: an introduction to the study of ancient history and the career of early man. Boston: Ginn and Company. 2002.
17. Carr, E.H. with a new introduction by Richard J. Evans; *What is History?*; Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2001, ISBN 0333977017.
18. Furay, Conal, and Michael J. Salevouris. *The Methods and Skills of History: A Practical Guide*. 2010.
19. Kelleher, William. *Writing History: A Guide for Students* (2008) excerpt and text search
20. (2006) Oxford: Oxford University Press, online
21. *The American Historical Association's Guide to Historical Literature* (ed. by Mary Beth Norton and Pamela Gerardi (3rd ed. 2 vol, Oxford U.P. 1995) 2064 pages; annotated guide to 27,000 of the most important English language history books in all fields and topics .
22. Presnell, Jenny L. *The Information-Literate Historian: A Guide to Research for History Students* (2006) excerpt and text search
23. Tosh, John; *The Pursuit of History* (2006), ISBN 1405823518.
24. Woolf D. R. *A Global Encyclopedia of Historical Writing* (Garland Reference Library of the Humanities) (2 vol 1998) excerpt and text search
25. Williams, H. S. (1907). The historians' history of the world. (ed., This is Book 1 of 25 Volumes; PDF version is available)
26. Tilly, Chrles; *Why and How History Matters*, in Robert Goodin & Charles Tilly, eds., Oxford Handbook of Contextual Political Analysis .

Интернет ресурстары

1. Отдел древней и средневековой истории Казахстана. http://kazhistory.narod.ru/otdel_dr.thml.
2. Восточная литература.
3. Библиотека сайта XIII век.
4. Центральноазиатский исторический сервер- Библиотека. <http://www.Kyrgyz.ru>.
5. A Global History Of World War II A Global History Of World War II Gerhard L. Weinberg 1196 стр, карты PDF 9,85 Мб История Второй мировой войны. mirknig.com/Книги/...-world-history.html
6. World History: World History Online navigates through 3 000 years of world history with links to important persons of world historical importance; civilization timelines; cultural events...hyperhistory.com
7. Ancient, world history, and last 1000 years events timelines. infoplease.com/ipa/A0001196.html.
8. Review of world history textbooks, with careful attention to areas of weakness and trends within major periods (timelines are useful tools for doing this) sat.collegeboard.org/Practice/.../world-history
9. United States History World History Susan M. Pojer, Maria Regina H.S. Ancient History: Greece & Rome Rob S. Rice Biographies What did these famous people do? eleaston.com/history.html
10. If you are searching for interesting and concise facts about History, Timelines and Events, countries and the different Nations of the World then search no more! facts-about.org.uk/index-history-and-events.htm

Сөздіктер және энциклопедиялар

1. Лингвистическая энциклопедия. Словарь. Гаджиева Н.З. Тюркские языки / М., 1990. С. 527-529.
2. Словарь иностранных слов. – М., 200.
3. Қазақ Энциклопедиясы. Алматы, 1998. 1-8 томдар.
4. The British Encyclopaedia, or Dictionary of Arts and Sciences was published in 1809 in six octavo volumes and around 150 plates. 1800s books.
5. Woolf D. R. A Global Encyclopedia of Historical Writing (Garland Reference Library of the Humanities) (2 vol 1998) excerpt and text search

Құрастырған:

Несіпбаева Қ. Р. – т. ғ. д., профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ

ТИПОВАЯ УЧЕБНАЯ ПРОГРАММА

РОІҮа 3207 Профессионально-ориентированный иностранный язык

5В011400 – История

2 кредита

Алматы, 2016

Предисловие

1. **Разработана и внесена** УМО по группе специальностей «Образование» РУМС МОН РК при КазНПУ имени Абая
2. **Утверждена и введена в действие** приказом Министерства образования и науки Республики Казахстан
3. Типовая учебная программа разработана в соответствии с государственным общеобязательным стандартом образования РК 2016 года (Типовой учебный план, утвержденный протоколом № 2 заседания РУМС МОН РК от 30.06.2016 г.)
4. Рецензенты
Сексенбаева Г. А. – д. и. Н., профессор, КазНУ им. аль-Фараби
Султанова Ф.М. – к. и. н., доцент, КазНПУ имени Абая
5. **РАССМОТРЕНА** на заседании Республиканского Учебно-методического Совета от **30.06.2016** года. **Протокол № 2**

Настоящие типовые программы не могут быть тиражированы и распространены без разрешения УМО по специальностям группы «Образование» РУМС высшего и послевузовского образования МОН РК на базе КазНПУ имени Абая

Пояснительная записка

Профессионально-ориентированный иностранный язык является одним из важнейших курсов в университетской системе исторического образования. В связи с введением трехязычного обучения студентов профессиональная подготовка историка включает в себя овладение основами исторических дисциплин, всесторонний анализ основных этапов истории человечества, важнейших событий истории Казахстана на иностранном языке. Профессионально-ориентированный иностранный язык позволяет ознакомиться с историческим категориально-понятийным аппаратом на иностранном языке, необходимый в дальнейшем развитии и подготовке специалистов историков, для их работы с иностранной литературой. Овладение основами исторического наследия на иностранном языке приобретает важное значение. В центре исторической науки находятся проблемы всемирной истории, истории Казахстана с позиций различных концепций и методологических подходов. Эти задачи определяют цели и формы подготовки будущих специалистов историков.

В процессе обучения профессионально-ориентированного иностранного языка студенты историка получают необходимую подготовку для ориентации в текстах на иностранном языке, монологического высказывания профессионального содержания исторического материала на иностранном языке и т.д.

В программе особое внимание уделяется взаимодействию истории с иностранным языком. Предмет «профессионально-ориентированный иностранный язык» отражает развитие исторической науки применительно к определенному периоду, той или иной школы или отдельному историку в контексте с лингвистическим развитием терминологии и фразеологии истории на иностранном языке.

Целью дисциплины «Профессионально-ориентированный иностранный язык» для специальности 5В011400 – «история» в группе специальностей «образование» является формирование представления о целостности исторической науки и развитие творческого мышления специалиста; углубление и совершенствование профессиональной и коммуникативной компетенции будущего учителя истории; практическое владение и использование иностранного языка в профессиональной деятельности, реализация таких ее аспектов как своевременное ознакомление с новыми зарубежными образовательными технологиями, новейшими тенденциями в развитии исторической и педагогической науки.

Задачи дисциплины:

- углубление знаний лексико-грамматического строя иностранного языка;
- совершенствование основных видов и форм речевой деятельности, основанной на коммуникативно-профессиональной направленности для усвоения базового естественнонаучного языка, исторической терминологии на иностранном языке;

- обучение реферированию и аннотированию литературы на иностранном языке и использованию ее в профессиональной деятельности;
- формирование компетенций и ознакомление социально-поведенческими характеристиками представителей другой культуры;
- формирование социокультурной толерантности будущего специалиста.

Компетенции:

профессиональные компетенции:

- должен овладеть содержанием курса обучения;
- способствовать эффективному применению знаний и умений дисциплины в педагогической деятельности;
- уметь структурировать знания дисциплины;
- способствовать выработке методов и приемов исследовательской работы;
- владеть инновационными технологиями обучения.

Предметные компетенции:

- овладеть основными и важнейшими терминами и понятиями исторической науки на иностранном языке;
- уметь детерминировать ключевые проблемы развития исторической науки в рассматриваемый период в специальной иностранной литературе;
- на основе освоения дисциплиной "Профессионально - ориентированный иностранный язык", студент должен уметь высказывать свои суждения по проблемам истории на иностранном языке.

Профессионально-ориентированный иностранный язык как закономерное продолжение базовых дисциплин представляет собой самостоятельный курс, имеющий свою собственную логическую структуру и оригинальное содержание и рассматривается как необходимая часть профессиональной образовательной программы подготовки кадров по специальности 5В011400 – «история» в группе специальностей «образование». Данная дисциплина обобщает и систематизирует полученные студентом базовые знания по иностранному языку как общеобразовательному предмету и ряду других специальных дисциплин, таких как «История древнего мира», «История Средних веков», «Средневековая история Казахстана», «Новая и новейшая история стран Европы и Америки», «Новая и новейшая история стран Азии и Африки»; стимулирует мотивацию студентов к совершенствованию и углублению своих профессиональных знаний через приобщение к источникам информации на иностранном языке, к расширению общего и профессионального кругозора и способствует гуманизации естественно-научного образования.

Объектом данной дисциплины является специфика профессионально-ориентированного иностранного языка в формате подготовки педагогических кадров по специальности 5В011400 – «история» в группе специальностей «образование».

СОДЕРЖАНИЕ ДИСЦИПЛИНЫ

Раздел I. Введение в историю

1. Происхождение истории

Определение истории. История первобытного общества. Историография. Философия истории. Исторические методы. Специальная терминология и фразеология.

2. Этимология «истории»

История слова «история». Древнее греческое слово *ἱστορία*. Труд Аристотеля «Περὶ τὰ Ζῷα Ἱστορίαι» (Пери Та Зуа *Historíai* "Запросы о Животных"). Слово «история» *ἵστωρ* в Гимнах Гомера, Гераклите, присяге Афинских эфебосов, и в боиотических надписях.

3. История и предистория

История - память об опыте прошлого Человека разумного *sapiens* во всем мире. Сохранение исторического опыта в письменных отчетах. "Предистория" – первобытнообщинный строй древних насельников. История человечества и возникновение открытий и изобретений. Революции в материальном и духовном развитии человечества.

4. Историография

Понятие и содержание историографии. Происхождение историографии. Античная историография. Средневековая историография. Историография нового и новейшего времени. Основные направления историографии Казахстана.

Раздел II. Всемирная история

5. Периодизация истории. Периодизация Всемирной истории. Столетия и десятилетия - периоды и время, которые используются в системах датирования. Периодизация истории Цицерона по «возрастам». Периодизация истории Франческо Петрарке. Формационный подход к истории К.Маркса. Современные теории.

6 История Древнего мира. Возникновение земледелия, скотоводства и ремесла. Общие черты первого периода истории древнего мира и проблемы путей развития. Предистория древневосточных цивилизаций. Выделение человека из животного мира на Афро-азиатском континенте. Древний Египет. Урарту. Месопотамия. Ассирийское царство. Древний Китай. Рим в классический период. Специальная историческая терминология и фразеология.

7. История Средних веков. Содержание терминов "средние века" и "феодализм", их соотношение. Историческое понятие "Западная Европа". Хронологические границы курса. Периодизация западноевропейского средневековья, общая характеристика основных этапов его развития. Становление западноевропейского общества: Франция, Италия, Германия, Северная Европа. Византия в IV - XII вв. Крестовые походы.

Страны Азии и Африки в средние века. Специальная историческая терминология и фразеология.

8. Всемирная история. Новый период. Английская буржуазная революция XVII в. Война за независимость английских колоний в Северной Америке. Великая французская буржуазная революция XVIII в. Политическое развитие Германии и Италии на 50-70-е гг. XIX в. Первая мировая война 1914-1918. Специальная историческая терминология и фразеология.

9. Всемирная история. Новейшая история. Страны Европы и Америки после первой мировой войны (1918-1939). Мировой экономический кризис 1929-1933 гг. Фашизм в Германии и Италии. "Новый курс" в США. Вторая мировая война. Страны Европы и Америки во второй половине XX в. Начало XXI в. и государства стран Европы и Америки. Специальная историческая терминология и фразеология.

10. Мировая культура. Культура первобытного общества. Античная культура. Средневековая культура. Культура стран Европы и Америки в новое и новейшее время. Культура стран Азии и Африки в новое и новейшее время. Специальная историческая терминология и фразеология.

Раздел III. История Казахстана

11. Древняя история Казахстана. Антропогенная история Казахстана. Каменный век: периодизация и памятники. Казахстан в эпоху бронзы. Зарождение и развитие кочевничества. Казахстан в эпоху раннежелезного века. Саки, скифы. Гунны, уйсун, канглы. Проблема взаимоотношений кочевого мира и оседлых цивилизаций в Центральной Азии.

12. Средневековая история Казахстана. Историческое значение образования первой евразийской империи тюрков Бумына и Истеми. Тюрский каганат и его распад. Кочевые племена степей. Образование государства Тимура и его завоевательные походы. Карлуки и Караханиды. Образование Кыпчакского ханства. Огузы (XI-XII вв.). Казахстан в XIII-XV вв. Завоевание Шынгыс-хана. Золотая Орда, Белая Орда, Синяя Орда, Ногайская Орда, Моголистан, государство Темирлана, ханство Абулхаира, Сибирское ханство. Социально-экономическое положение Казахстана в XVII-XVIII вв.

13. Новая история Казахстана. Правление Тауке хана. Принятие казахскими правителями российского протектората. Аблайхан и его деятельность. Политика колониальной администрации в Казахстане в середине XVIII – начале XX вв. Утрата Казахстаном государственной независимости. Национально-освободительные движения. Социально-экономическое положение Казахстана в конце XIX - начале XX вв. Казахстан в годы первой мировой войны. Антиколониальное восстание 1916 г. в Казахстане.

14. Новейшая история Казахстана. Казахстан после февральской буржуазно-демократической революции. Образование партии Алаш и правительства «Алаш-Орды». Октябрьская революция 1917 г. Казахстан в годы гражданской войны 1918-1920. Казахстан в период советской власти.

Социально-экономическое развитие Казахстана в 1920-1940 гг. Казахстан в годы Отечественной войны (1941-1945 гг.). Казахстан в послевоенные годы. Социально-экономическое развитие Казахстана в 60-80 гг. XX века. Распад СССР. Возрождение государственной независимости Казахстана. Независимый Казахстан. Республика Казахстан и мировое сообщество.

15. Культура казахского народа. Специальная историческая терминология и фразеология. Культура древних насельников Евразии. Культура тюркских народов в древности. Средневековая культура казахского народа. Материальная и духовная культура казахского народа в новое и новейшее время. Республика Казахстан и развитие культуры.

Самостоятельная работа студентов под руководством преподавателя

№№ п.п.	Наименование тем и содержание заданий для СРСП
Тема 1	Универсальные термины и понятия исторической науки.
Тема 2	Термины и понятия по теме «Происхождение истории»
Тема 3	Понятия и фразеологии по теме «История и предистория»
Тема 4	Категориально-понятийный аппарат по историографии
Тема 5	Специальные понятия и дефиниции по теме «Периодизация Всемирной истории»
Тема 6	Понятия и фразеологии по теме «История Древнего мира»
Тема 7	Дефиниции по теме «История средних веков»
Тема 8	Термины и понятия по теме «Всемирная история. Новый период»
Тема 9	Понятия и фразеологии по теме «Всемирная история. Новейший период»
Тема 10	Универсальные термины и понятия по проблемам мировой культуры
Тема 11	Специальные исторические понятия и дефиниции по теме «Древняя история Казахстана»
Тема 12	Понятия и фразеологии по теме «Средневековая история Казахстана»
Тема 13	Дефиниции по теме «Новая история Казахстана»
Тема 14	Термины и понятия по теме «Новейшей истории Казахстана»
Тема 15	Универсальные термины и понятия по проблемам культуры казахского народа

Самостоятельная работа студентов

№№ п.п.	Наименование тем
Тема 1	Чтение и перевод исторических текстов по истории первобытного общества

Тема 2	Чтение и перевод исторических текстов по теме «Древний Египет»
Тема 3	Чтение и перевод исторических текстов по теме «Древние цивилизации»
Тема 4	Чтение и перевод исторических текстов по теме «Средневековая история стран Европы»
Тема 5	Чтение и перевод исторических текстов по теме «Средневековая история стран Азии и Африки»
Тема 6	Чтение и перевод исторических текстов по теме «Мировая культура»
Тема 7	Подготовка и написание реферата на тему «Выдающиеся политические и государственные деятели мира»
Тема 8	Чтение и перевод исторических текстов по теме «Древняя история Казахстана»
Тема 9	Чтение и перевод исторических текстов по теме «Средневековые государства Казахстана»
Тема 10	Чтение и перевод исторических текстов по теме «Средневековая культура Казахстана»
Тема 11	Чтение и перевод исторических текстов по теме «Новая история Казахстана»
Тема 12	Подготовка и написание реферата на тему «Выдающиеся деятели культуры и науки Казахстана»
Тема 13	Чтение и перевод исторических текстов по теме «Казахстан в XX в.»
Тема 14	Чтение и перевод исторических текстов по теме «Республика Казахстан на современном этапе»
Тема 15	Чтение и перевод исторических текстов по теме «Материальная и духовная культура казахского народа»

СПИСОК РЕКОМЕНДУЕМОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Абусейтова М.Х., Баранова Ю.Г. Письменные источники по истории и культуре Казахстана и Центральной Азии в XIV-XVIII вв. Алматы, 2001.
2. Артыкбаев Ж.О. Кочевники Евразии в колейдоскопе веков и тысячелетий. СПб., 2005.
3. Әбділдаұлы Б. Талас. Айша Бибі. Қарахан. Алматы, 2002.
4. Гаркавец А. Великая степь в произведениях античных и византийских авторов. Изд. 2-ое, Алматы, 2006.
5. Дәулетхан Ә. Түркеш қағанаты (саяси және мәдени тарихын зерттеу 692-766 жылдар). Бірінші кітап. Алматы, 2005.
6. Древнетюркский мир: истории и традиции: /под ред. Загидуллина И.К. Казань, 2002.
7. Қазақ мемлекеттілігінің тарихы (ежелгі және ортағасырлық кезең). А., 2007.

8. Қазақстанның мәдени мұрасы. //Халықаралық ғылыми конференцияның материалдары. 19 қазан 2005 жыл. А., 2005.
9. «Рухани - ғылыми мұра» тақырыбындағы республикалық ғылыми теориялық -конференция материалдары. 7 қараша, 2008 жыл. А., 2008. 608-бет.
10. Сартқожаұлы Қ. Байырғы түрік жазуының генезисі. Астана, 2007.
11. Сыздықов С. М. Қарлық мемлекеті. Алматы, 2000.
12. Султанов Т. И. Чингиз-хан и Чингизиды. Судьба и власть. М., 2006.
13. Происхождение народа тюркют. [http:// use.ucoz.ru.forum/22-95-1](http://use.ucoz.ru/forum/22-95-1).
14. Феномен кочевничества в истории Евразии. Номадизм и развитие государства. (Сб. материалов Международной научной конференции). А., 2007.
15. Benjamin, Jules R. A Student's Guide to History .New York, 2009.
16. Breasted, J. H. Ancient times, a history of the early world: an introduction to the study of ancient history and the career of early man. Boston: Ginn and Company. 2002.
17. Carr, E.H. with a new introduction by Richard J. Evans; *What is History?*; Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2001, ISBN 0333977017.
18. Furay, Conal, and Michael J. Salevouris. *The Methods and Skills of History: A Practical Guide*. 2010.
19. Kelleher, William. *Writing History: A Guide for Students* (2008) excerpt and text search
20. (2006) Oxford: Oxford University Press, online
21. *The American Historical Association's Guide to Historical Literature* (ed. by Mary Beth Norton and Pamela Gerardi (3rd ed. 2 vol, Oxford U.P. 1995) 2064 pages; annotated guide to 27,000 of the most important English language history books in all fields and topics .
22. Presnell, Jenny L. *The Information-Literate Historian: A Guide to Research for History Students* (2006) excerpt and text search
23. Tosh, John; *The Pursuit of History* (2006), ISBN 1405823518.
24. Woolf D. R. *A Global Encyclopedia of Historical Writing* (Garland Reference Library of the Humanities) (2 vol 1998) excerpt and text search
25. Williams, H. S. (1907). The historians' history of the world. (ed., This is Book 1 of 25 Volumes; PDF version is available)
26. Tilly, Chrles; *Why and How History Matters*, in Robert Goodin & Charles Tilly, eds., Oxford Handbook of Contextual Political Analysis .

Интернет-ресурсы

1. Отдел древней и средневековой истории Казахстана. http://kazhistory.narod.ru/otdel_dr.thml.
2. Восточная литература.
3. Библиотека сайта XIII век.
4. Центральноазиатский исторический сервер- Библиотека. <http://www.Kyrgyz.ru>.

5. A Global History Of World War II A Global History Of World War II Gerhard L. Weinberg 1196 стр, карты PDF 9,85 Мб История Второй мировой войны. mirknig.com/Книги/...-world-history.html
6. World History: World History Online navigates through 3 000 years of world history with links to important persons of world historical importance; civilization timelines; cultural events...hyperhistory.com
7. Ancient, world history, and last 1000 years events timelines. infoplease.com/ipa/A0001196.html.
8. Review of world history textbooks, with careful attention to areas of weakness and trends within major periods (timelines are useful tools for doing this) sat.collegeboard.org/Practice/.../world-history
9. United States History World History Susan M. Pojer, Maria Regina H.S. Ancient History: Greece & Rome Rob S. Rice Biographies What did these famous people do? eleaston.com/history.html
10. If you are searching for interesting and concise facts about History, Timelines and Events, countries and the different Nations of the World then search no more! facts-about.org.uk/index-history-and-events.htm

Справочники и энциклопедии

1. Лингвистическая энциклопедия. Словарь. Гаджиева Н.З.Тюркские языки / М., 1990. С..527-529.
2. Словарь иностранных слов. – М., 200.
3. Қазақ Энциклопедиясы. Алматы, 1998. 1-8 томдар.
4. The British Encyclopaedia, or Dictionary of Arts and Sciences was published in 1809 in six octavo volumes and around 150 plates. 1800s books.
5. Woolf D. R. A Global Encyclopedia of Historical Writing (Garland Reference Library of the Humanities) (2 vol 1998) excerpt and text search

Автор -составитель:

Несипбаева К. Р. – д. и. н., профессор, КазНПУ им. Абая

STANDARD CURRICULUM

POIYa 3207 The professional oriented foreign language

5B011400 - History

2 credits

Almaty 2016

Introduction

1. **THE CURRICULUM DESIGNED AND RECOMMENDED** by education and methodical union of the group of specialties “Education” REMB of MES RK within Abay Kazakh National Pedagogical University

2. **APPROVED AND LAUNCHED** by The Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan

3. The Curriculum was designed in accordance with The Government Compulsory Standard of Education of Kazakhstan of 2016 (Model Curriculum, approved by minute of the meeting REMB of MES RK of 30/06/2016)

4. Peer-reviews

Secsenbaeva G. A. - the doctor of historical sciences, Professor of World History’s chair of Historical department of Al-Farabi Kazakh National University

Sultanova F. M. – candidate of historical sciences, Associative Professor of Abai Kazakh National Pedagogical University

5. **REVIEWED in the meeting of Republic Education Board’s Section Education** on 30 June 2016. Minute №2

All rights reserved. These curricula or parts thereof may not be reproduced in any form, stored in any retrieval system, or transmitted in any form by any means—electronic, mechanical, photocopy, recording, or otherwise—without prior written permission of the education and methodical union of the group of specialties “Education” REMB of MES RK within Abay Kazakh National Pedagogical University.

Explanatory memorandum

The professional-oriented foreign language is one of the major courses in university system of historical formation. In connection with introduction three languages training of students vocational training of the historian includes mastering by bases of historical disciplines, the all-round analysis of the basic stages of history of mankind, the major events of history of Kazakhstan in a foreign language. The is professional- oriented foreign language allows to familiarize with the historical categorical-conceptual device in a foreign language, necessary in the further development and preparation of experts of historians, for their work with the foreign literature. Mastering by bases of a historical heritage in a foreign language gets great value. In the center of a historical science there are problems of a world history, history of Kazakhstan from positions of various concepts and methodological approaches. These problems define the purposes and forms of preparation of the future experts of historians.

In the course of training as professional- oriented foreign language students historians receive necessary preparation for orientation in texts in a foreign language, the monologue statement of the professional maintenance of a historical material in a foreign language etc. In the program the special attention is given to interaction of history with a foreign language. The subject «the professional- oriented foreign language» reflects development of a historical science with reference to the certain period, this or that school or to the separate historian in a context with linguistic development of terminology and history phraseology on foreign language.

Course studying «The professional- oriented foreign language» is preceded by such disciplines as "Ancient history", «History of the Middle Ages», «Ancient history of Kazakhstan», «Medieval history of Kazakhstan», «History of the countries of the East» which form a base complex of the historical knowledge allowing them to acquire specificity of functioning and development of historical process and historical thought in an is professional-focused foreign language at students.

The **purpose** of the discipline "Professionally-oriented foreign language" for the specialty 5B011400 - «History» in the “education” group of specialty is to create understanding of the historical integrity of science and the development of creative thinking; extension and improvement of professional and communicative competence of future teachers of history; working out knowledge and using of foreign language in professional activities; the implementation of its aspects as a timely presentation of new foreign educational technology and of the latest trends in the development of historical and pedagogical science.

The **tasks** of discipline:

- increasing of knowledge of lexical and grammatical structure of foreign language;
- improving of the basic types and forms of speech activity, based on communicative and professional direction for learning basic of scientific language, historical terminology in foreign language;
- training of literature abstracting and annotating abilities in foreign language and using it in their professional activity;

- formation of competence and mastering of social and behavioral characteristics of different cultures;
- formation of social and cultural tolerance of future specialist.

Competences:

professional competences:

- to master the maintenance of discipline;
- to promote effective application of knowledge and abilities of a discipline in pedagogical activity;
- to be able to structure knowledge of a discipline;
- to promote developments of methods and receptions of research work;
- to use innovative technologies of training.

subject competences:

- to master the basic both major terms and concepts of historical science in a foreign language;
- to be able to allocate key problems of development of historical science during the specified period in foreign literature;
- on the basis of mastering by a discipline "Professionally-oriented foreign language" the student should be able to state the judgment on history problems in a foreign language.

Professionally-oriented foreign language as a natural extension of the basic disciplines is a stand-alone course, and has its own logical structure and original content and is seen as a necessary part of the professional education training programs on specialty 5B011400 - "History" in the "education" group of specialties. This discipline summarizes and classifies students' basic knowledge of foreign language as a general subject, and some other special subjects, such as "Ancient history", «History of the Middle Ages», «Ancient history of Kazakhstan», «Medieval history of Kazakhstan», «History of the countries of the East» and stimulates students' motivation to improve and develop their professional knowledge through communion to information in a foreign language, and to expand the general and professional outlook and promotes humanizing of science education.

THE DISCIPLINE CONTEXT

Part I. Introduction in the history

1. History origin. Definition of history. History of primitive society. Historiography. History philosophy. Historical methods. Special terminology and phraseology.

2. Etymology of "history". History of the word "history". Ancient Greek word ἱστορία. Aristotle's work "Περὶ Τὰ Ζῷα Ἱστορίαι" (Perry Ta Zua Historíai "Requests for Animals"). The word "history" ἵστωρ in Homer's Anthems, Heraclitus, the oath of the Athenian efebos, and in the boioticheskikh inscriptions.

3. History and prehistory. History - memory of experience of the last Homo sapiens of sapiens around the world. Preservation of historical experience in written reports. "Background" – a primitive-communal system of ancient monks. History of mankind

and emergence of opening and inventions. Revolutions in material and spiritual development of humanity.

4. Historiography. Concept and maintenance of a historiography. Historiography origin. Antique historiography. Medieval historiography. Historiography of modern and latest times. Main directions of a historiography of Kazakhstan.

Section II. World history

5. Periodization of the World history. Centuries and decades - the periods and time which are used in systems of dating. A periodization of history of Cicero on "age". History periodization to Francesco Petrarca. Formations approach to K. Marx's history. Modern theories.

6. Ancient history. Occurrence of agriculture, cattle breeding and craft. Common features of the first period of ancient history and a problem of ways of development. Background ancient east civilizations. Allocation of the person from fauna on the Afro-Asian continent. Ancient Egypt. Urartu. Mesopotamia. An Assyrian kingdom. Ancient China. Ancient Greece and Rome. Special historical terminology and phraseology.

7. A History of the Middle Ages. The maintenance of terms "Middle Ages" and "feudalism", their parity. Historical concept "Western Europe". Chronological borders of a course. The periods of the West European Middle Ages, a general characteristic of the basic stages of its development. Formation of the West European society: France, Italy, Germany, Northern Europe. Byzantium in IV - XII centuries. Crusades. The countries of Asia and Africa in the Middle Ages. Special historical terminology and phraseology.

8. A world history. The new period. English bourgeois revolution of the XVIIth century. War for independence of English colonies in the North America. Great French bourgeois revolution of the XVIII century. Political development of Germany and Italy for 50-70th XIX century. The First World War 1914-1918. Special historical terminology and phraseology.

9. A world history. Contemporary history. The countries of Europe and America after the First World War (1918-1939). A world economic crisis 1929-1933. Fascism in Germany and Italy. "A new course" in the USA. The Second World War. The countries of Europe and America in second half of the XXth century. The Beginning of the XXIst century and the state of the countries of Europe and America. Special historical terminology and phraseology.

10. World culture. Culture of a primitive society. Ancient art. Medieval culture. Culture of the countries of Europe and America during modern and contemporary time. Culture of the countries of Asia and Africa during modern and contemporary time. Special historical terminology and phraseology.

Part III A History of Kazakhstan

11. Ancient history of Kazakhstan. Special historical terminology and phraseology. Antropogenovaja history of Kazakhstan. The Stone Age: a periods and monuments. Kazakhstan during a bronze epoch. Origin and development nomads. Kazakhstan

during an epoch early iron period. The Saka, Scythians. Huns, Wusuns, Kangju. A problem of mutual relations of the nomadic world and settled civilizations in the Central Asia.

12. Medieval history of Kazakhstan. Special historical terminology and phraseology. Historical value of formation of the first Eurasian empire of Turks of Bumyn and Istemi. Turkic kaganat and its disintegration. Nomad tribes of steppes. Formation of the state of Timur and its aggressive campaigns. Karluks and Kara-Khanid Khanate. Formation of Kypchak khanate. Oguzes (XI-XII centuries). Kazakhstan in XIII-XV centuries. The invasion of Genghis Khan. The Golden Horde, the White Horde, the Blue Horde, the Nogai Horde, Mogolistan, the state of Temirlan, Khanate of Abulhaira, the Siberian Khanate. Social and economic development of Kazakhstan in XVII-XVIII centuries.

13. A modern history of Kazakhstan. Special historical terminology and phraseology. A ruling of Tauke Khan. Acceptance by the Kazakh governors Russian protectorate. Ablaykhan and its activity. A policy of colonial administration in Kazakhstan in the middle of the XVIII – the beginning of XX centuries. Loss of the state independence by Kazakhstan. The national-liberation movements. Economic and social situation of Kazakhstan in the end of the XIX - the beginning of XXth centuries. Kazakhstan in days of the World War I. Anticolonial revolt of 1916 in Kazakhstan.

14. Contemporary history of Kazakhstan. Special historical terminology and phraseology. Kazakhstan after February bourgeois-democratic revolution. Party Alash and government "Alash-horde" formation. A.Bukejhanov. Kazakhstan in the Soviet power. October revolution of 1917. Kazakhstan in days of civil war 1918-1920. Social and economic development of Kazakhstan in 1920-1940 Kazakhstan in days of Patriotic war (1941-1945). Kazakhstan in post-war years. Social and economic development of Kazakhstan in 60-80 of the XXth century. Disintegration of the USSR. Revival the state independence of Kazakhstan. Independent Kazakhstan. Republic of Kazakhstan and the world community.

15. Culture of the Kazakh people. Special historical terminology and phraseology. Culture ancient inhabitants of Eurasia. Culture of tucks the people in the ancient time. Medieval culture of the Kazakh people. Material and spiritual culture of the Kazakh people during modern and contemporary time. Republic of Kazakhstan and its culture development.

Student independent work with instructor

№№ points	The name of themes and the context of tasks for SIWI
Theme 1	Universal terms and definitions of a historical science.
Theme 2	Terms and definitions on a theme « History (origin and definition)»
Theme 3	Definitions and phraseology on a theme «History and a prehistory»
Theme 4	Categorical-conceptual device on a historiography
Theme 5	Special terms and definitions on a theme «World history»

	Periodization»
Theme 6	definitions and phraseology on a theme "Ancient history"
Theme 7	Definitions on a theme «History of the Middle Ages»
Theme 8	Terms and definitions on a theme « Modern World history»
Theme 9	Definitions and phraseology on a theme « Contemporary World history»
Theme 10	Universal terms and definitions on problems of world culture
Theme 11	Special historical terms and definitions on a theme «Ancient history of Kazakhstan»
Theme 12	Definitions and phraseology on a theme «Medieval history of Kazakhstan»
Theme 13	Definitions on a theme «Modern history of Kazakhstan»
Theme 14	Terms and definitions on a theme «Contemporary history of Kazakhstan»
Theme 15	Universal terms and definitions on problems of culture of the Kazakh people

Student independent work

№№ points	The name of themes
Theme 1	Read and translate of historical texts on stories of a pre-history
Theme 2	Read and translate of historical texts on a theme «Ancient Egypt»
Theme 3	Read and translate of historical texts on a theme «Ancient civilizations»
Theme 4	Read and translate of historical texts on a theme «Medieval history of the countries of Europe»
Theme 5	Read and translate of historical texts on a theme «Medieval history of the countries of Asia and Africa»
Theme 6	Read and translate of historical texts on a theme «World culture»
Theme 7	Preparation and abstract writing on a theme «Outstanding political and statesmen of the world»
Theme 8	Read and translate of historical texts on a theme «Ancient history of Kazakhstan»
Theme 9	Read and translate of historical texts on a theme «Medieval states of Kazakhstan»
Theme 10	Read and translate of historical texts on a theme «Medieval culture of Kazakhstan»
Theme 11	Read and translate of historical texts on a theme «Modern history of Kazakhstan»
Theme 12	Preparation and writing abstracts on a theme «Outstanding art workers and sciences of Kazakhstan»

Theme 13	Read and translate of historical texts on a theme «Kazakhstan in XX century»
Theme 14	Read and translate of historical texts on a theme «Republic Kazakhstan at the present stage»
Theme 15	Read and translate of historical texts on a theme «Material and spiritual culture of the Kazakh people»

THE LIST OF THE RECOMMENDED LITERATURE

1. Абусейтова М.Х., Баранова Ю.Г. Письменные источники по истории и культуре Казахстана и Центральной Азии в XIV-XVIII вв. - Алматы, 2001.
2. Артыкбаев Ж.О. Кочевники Евразии в колеедоскопе веков и тысячелетий. - СПб., 2005.
3. Әбділдаұлы Б. Талас. Айша Бибі. Қарахан. - Алматы, 2002.
4. Гаркавец А. Великая степь в произведениях античных и византийских авторов. Изд. 2-ое. - Алматы, 2006.
5. Дәулетхан Ә. Түркеш қағанаты (саяси және мәдени тарихын зерттеу 692-766 жылдар). Бірінші кітап.- Алматы, 2005.
6. Древнетюркский мир: истории и традиции: /под ред. Загидуллина И.К. - Казань, 2002.
7. Қазақ мемлекеттілігінің тарихы (ежелгі және ортағасырлық кезең). - А., 2007.
8. Қазақстанның мәдени мұрасы. //Халықаралық ғылыми конференцияның материалдары. 19 қазан 2005 жыл. -А., 2005.
9. «Рухани - ғылыми мұра» тақырыбындағы республикалық ғылыми теориялық -конференция материалдары. 7 қараша, 2008 жыл. - А., 2008. 608-бет.
10. Сартқожаұлы Қ. Байырғы түрік жазуының генезисі. -Астана, 2007.
11. Сыздықов С. М. Қарлық мемлекеті. - Алматы, 2000.
12. Султанов Т. И. Чингиз-хан и Чингизиды. Судьба и власть. - М., 2006.
13. Происхождение народа тюркют. [http:// use.ucoz.ru.forum/22-95-1](http://use.ucoz.ru/forum/22-95-1).
14. Феномен кочевничества в истории Евразии. Номадизм и развитие государства. (Сб. материалов Международной научной конференции).- А., 2007.
15. Benjamin, Jules R. A Student's Guide to History .New York, 2009.
16. Breasted, J. H. Ancient times, a history of the early world: an introduction to the study of ancient history and the career of early man. Boston: Ginn and Company. 2002.
17. Carr, E.H. with a new introduction by Richard J. Evans; *What is History?*; Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2001, ISBN 0333977017.
18. Furay, Conal, and Michael J. Salevouris. *The Methods and Skills of History: A Practical Guide*. 2010.
19. Kelleher, William. *Writing History: A Guide for Students* (2008) excerpt and text search

- 20.(2006) Oxford: Oxford University Press, online
- 21.*The American Historical Association's Guide to Historical Literature* (ed. by Mary Beth Norton and Pamela Gerardi (3rd ed. 2 vol, Oxford U.P. 1995) 2064 pages; annotated guide to 27,000 of the most important English language history books in all fields and topics .
- 22.Presnell, Jenny L. *The Information-Literate Historian: A Guide to Research for History Students* (2006) excerpt and text search
- 23.Tosh, John; *The Pursuit of History* (2006), ISBN 1405823518.
- 24.Woolf D. R. *A Global Encyclopedia of Historical Writing* (Garland Reference Library of the Humanities) (2 vol 1998) excerpt and text search
- 25.Williams, H. S. (1907). *The historians' history of the world.* (ed., This is Book 1 of 25 Volumes; PDF version is available)
- 26.Tilly, Chrles; *Why and How History Matters*, in Robert Goodin & Charles Tilly, eds., *Oxford Handbook of Contextual Political Analysis* .

Internet resources

- 1.Отдел древней и средневековой истории Казахстана. http://kazhistory.narod.ru/otdel_dr.html.
2. Восточная литература.
- 3.Библиотека сайта XIII век.
- 4.Центральноазиатский исторический сервер- Библиотека. <http://www.Kyrgyz.ru>.
- 5.A Global History Of World War II A Global History Of World War II Gerhard L. Weinberg 1196 стр, карты PDF 9,85 Мб История Второй мировой войны. mirknig.com/Книги/...-world-history.html
- 6.World History: World History Online navigates through 3 000 years of world history with links to important persons of world historical importance; civilization timelines; cultural events...hyperhistory.com
- 7.Ancient, world history, and last 1000 years events timelines. infoplease.com/ipa/A0001196.html.
- 8.Review of world history textbooks, with careful attention to areas of weakness and trends within major periods (timelines are useful tools for doing this) sat.collegeboard.org/Practice/.../world-history
- 9.United States History World History Susan M. Pojer, Maria Regina H.S. Ancient History: Greece & Rome Rob S. Rice Biographies What did these famous people do? eleaston.com/history.html
- 10.If you are searching for interesting and concise facts about History, Timelines and Events, countries and the different Nations of the World then search no more! facts-about.org.uk/index-history-and-events.htm

Dictionaries and encyclopedias

1. Лингвистическая энциклопедия. Словарь. Гаджиева Н.З.Тюркские языки.- М., 1990. С..527-529.
2. Словарь иностранных слов. – М., 2000.

3. Қазақ Энциклопедиясы. - Алматы, 1998. 1-8 томдар.
4. The British Encyclopaedia, or Dictionary of Arts and Sciences was published in 1809 in six octavo volumes and around 150 plates. 1800s books.
5. Woolf D. R. A. Global Encyclopedia of Historical Writing (Garland Reference Library of the Humanities) (2 vol. 1998) excerpt and text search

Author - composer:

Nessipbaeva K. R. – the doctor of historical sciences, Professor of World History's chair of Institute of History and Law of Abai Kazakh National Pedagogical University

ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМА

ТОА 3301 Тарихты оқыту әдістемесі

5B011400 – Тарих

3 кредит

Алматы, 2016

АЛҒЫ СӨЗ

1. Абай атындағы ҚазҰПУ жанындағы ҚР БҒМ жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің РОӘК «Білім» тобы мамандықтары бойынша Оқу-әдістемелік бірлестігінде **ДАЙЫНДАЛҒАН және ҰСЫНЫЛҒАН**

2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігімен **БЕКІТІЛГЕН және ҚОЛДАНЫСҚА ЕНГІЗІЛГЕН**

3. Типтік оқу бағдарлама 2016 жылғы ҚР Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына сәйкес дайындалған. (Типтік оқу бағдарлама ҚР БҒМ 30.06.2016 ж., № 2 хаттамасымен бекітілген)

4. Пікір берушілер:

Сабденова Г.- т. ғ.к., доцент әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
Жұмашева С.С. – п. ғ.к., доцент Абай атындағы ҚазҰПУ

5. ҚР БҒМ Републикалық Оқу-әдістемелік Кеңесі мәжілісінде **ҚАРАСТЫРЫЛҒАН 30.06.2016 ж., Хаттама № 2.**

Осы типтік бағдарламаны Абай атындағы ҚазҰПУ жанындағы ҚР БҒМ РОӘК «Білім» тобындағы мамандықтары бойынша ОӘБ рұқсатынсыз көбейтуге және таратуға болмайды.

Түсінік хат

Жалпы білім беретін және кәсіптік мектеп реформасы мұғалімдердің жұмыс сапасын арттыруды, оқыту тиімділігінің жоғары болуын қамтамасыз етуді, өскелең ұрпақтың рухани-адамгершілік, еңбек тәрбиесін жетілдіруді талап етеді.

Гуманитарлық пәндердің соның ішінде тарихты оқытудың орны ерекше. Тарих курсында адамзат дамуының тарихи жолы, өндірістік, әлеуметтік-саяси және адамгершілік тәжірибесі көрініс тапқан.

Тарих пәнін оқытудың қазіргі әдістемесі–ұзақ жылдар бойғы ғалымдар, ұстаздар мен оқушылардың еңбегі мен шығармашылығының нәтижесі. Оның қалыптасуы мен дамуы еліміздің әлеуметтік-экономикалық, саяси тарихымен, қоғамдық-саяси ойдың, тарих және педагогика ғылымдарының дамуымен тығыз байланысты.

Тарихты оқыту әдістемесінің мақсаты – тарих пәнін оқытуды одан ары қарай жетілдіріп, оның тиімділігін арттыру және құндылық бағдарға бейімделген тұлғаны тәрбиелеу мақсатында тарихты оқыту үрдісінің заңдылықтарын зерттеу болып табылады.

«Тарихты оқыту әдістемесі» курсының мақсаты:

- мектепте білім беру үдерісін ары қарай жетілдіру мақсатында тарих пәнін оқытудың әдістемесі бойынша студенттердің қажетті теориялық білім көлемін меңгеруі;

- ғылыми пән саласында студенттердің терең білімі мен ой-өрісінің кеңдігін, әдістемелік әдебиетпен жұмыс істеу дағдысын, ерекше ойлау қабілетін және педагогикалық қызметтің шығармашылық сипатын есепке ала отырып, студенттердің жоғары кәсіби күзіреттілігін қалыптастыру.

«Тарихты оқыту әдістемесі» курсының негізгі міндеттері:

- болашақ мұғалімдердің мектептегі тарих пәнінің қазіргі әдістемесінің іргелі зерттеулері жөнінде білімді меңгеру;

- оқыту әдістерін, олардың жіктелуін және оқу әрекетінің тәсілдерін игеру;

- оқыту, тәрбие беру және тұлғаны дамытудағы білім берудің әдістемелік шарттарын шешу;

- оқытудың дидактикалық және ұйымдастырушылық сипаттамасын білу, оқыту үдерісінде сабақтың дәстүрлі және инновациялық түрлерін қолдана білу;

- оқыту үдерісінде дидактикалық тұрғыдан негізделген ақпараттық-қатысымдық технологияларды, соның ішінде компьютер мен Интернетті пайдалану;

- оқытудың мақсаты мен міндетіне және оқушылардың танымдық мүмкіндіктеріне сәйкес оқу материалының мазмұнын таңдай білу;

- сабаққа дайындалу және түрлі типтегі және формадағы сабақтың жүргізу әдістемесін, оқытудың заманауи технологияларын меңгеру;

- оқыту үдерісіндегі білімді бақылаудың түрлі формаларын, соның ішінде тест түрін білу және пайдалану;

- тәрбиелік, оқу-әдістемелік және зерттеу жұмыстарын жүргізу дағдысын меңгеру;

«Тарихты оқыту әдістемесі» курсының бағдарламасы Мемлекеттік білім беру стандартына, тарих пәні бойынша жаңа мектеп бағдарламасына, сонымен бірге тарих, педагогика, психология ғылымдарының және тарих пәні мұғалімдерінің озық тәжірибелерінің ең соңғы заманауи жетістіктеріне сәйкес әзірленген.

Пәндердің тақырыптық жоспары

№	Тақырыптардың атауы
1	Кіріспе. Тарихты оқыту әдістемесінің пәні мен мақсаты
2	Қазақстанда тарих пәнін оқыту әдістемесінің қалыптасуы, дамуы
3	Қазақстан Республикасында тарихи білім беруді дамытудың заманауи стратегиясы
4	Қазақстан Республикасындағы мектептерде тарихи білім беру мәселесі жөніндегі нормативті құжаттарды оқып үйрену
5	Тарихты оқыту үдерісінде тарихи білім, білік және дағды қалыптастыру
6	Тарихты оқытудың әдістері мен әдістемелік тәсілдері. Оқыту әдістерін топтастыру
7	Тарих пәнін оқыту барысында көрнекілік құралдарды пайдалану
8	ТҚЖ және компьютерлік технология мүмкіндіктерін пайдалану
9	Тарих пәні бойынша оқытуды ұйымдастыру формасы
10	Мектепте тарих пәнін оқытуда интерактивті, инновациялық әдістер мен технологияларды пайдалану
11	Нәтижеге бағытталған тарихи білім
12	Мектептегі тарих курстарының тәрбиелік мүмкіндіктері
13	Тарих пәнін оқытудағы пәнаралық және курсішілік байланыстар
14	Тарих сабағында тарихи деректер мен құжаттарды пайдалану
15	Отандық тарихты оқытуда өлкетану және аймақтық тұрғыда материалдарды пайдалану

Бітірушіде төмендегідей пәндік құзыреттіліктер қалыптасады:

- тарих пәнін оқыту әдістемесінің концептуалды, теориялық және ғылыми-педагогикалық негізін, оның педагогикалық ғылымдар жүйесіндегі орны мен құндылықтарын *біледі*;

- логикалық ойлау дағдысын, педагогикалық талдау әдістерін, орта білімнің ерекшеліктерін түсінеді, әр түрлі жастағы оқушыларға білім берудегі сабақтастықты іске асыру құралдарын *игереді*;

- орта мектеп оқушыларын тарих пәнінен оқыту әдістерін, амалдары мен технологияларды, компьютерлік моделдеу тәсілдерін *меңгереді*;

- тарихи ойлауды қалыптастыру дағдысын *меңгерген*, теориялық білімін практикада *қолдана алады*.

Пререквизиттер: Қазақстан тарихы, Дүние жүзі тарихы, Педагогика, Психология, Тәрбие жұмысының әдістемесі, Мұғалімдердің кәсіптік педагогикалық мәдениетін көтеру.

Постреквизиттер: Ғылым мен басқаруды ықпалдастыру негіздері, Заманауи білім беру жағдайындағы менеджмент, Білім берудегі инновациялық үдерістер, Деректану, Тарихнама.

Пән мазмұны

1.Кіріспе. Тарихты оқыту әдістемесі курсының мақсаты мен міндеттері .

Тарихты оқыту әдістемесі курсының мақсаты мен міндеттері. Тарихты оқыту әдістемесінің психология мен педагогика және қоғамдық-гуманитарлық пәндер жүйесіндегі орны. Тарихты оқыту үрдісінің заңдылықтары. Мектептегі тарих курсының теориялық және әдіснамалық негіздері.

2. Қазақстанда тарихты оқыту әдістемесінің қалыптасу мен дамуы

Тарихты оқыту әдістемесінің пайда болуы мен дамуы. Ш. Уәлиханов, А. Құнанбаев, Ы. Алтынсаринның педагогикалық көзқарастары мен қызметі.

Мектептегі білім беруді ұйымдастыру мәселесі бойынша қазақ зиялыларының еңбектері: А.Байтұрсынов, М.Дулатов, Ж. Аймауытов, С. Асфендияров, Е.Бекмаханов және т.б. Тарихты оқыту әдістемесі мәселесін тарихи тұрғыдан қарастыру қажеттілігі. XX ғасырдың 20 жылдарынан бастап 90 жылдардың басына дейін мектептерде тарихи білім беру және Қазақстан тарихын оқыту әдістемесінің дамуы. Жалпы білім беретін мектептердің оқу жоспарына «Қазақстан тарихының» жүйелі курсының енгізілуі. Қазақстандағы тарих пәнін оқытудың заманауи іздестерінің келешегі.

3.Қазақстан Республикасында тарихи білім беруді дамытудың заманауи стратегиясы

Қазақстан Республикасындағы мектептегі тарихи білім берудің заманауи жүйесі.Қазақстан Республикасында тарихи білім беруді қайта құру. Қазіргі кезеңдегі тарихи білім берудің сипаты. Тарихи білім берудің мақсаты, міндеттері, негізгі бағыттары мен іске асыру жолдары. Мектептегі тарихи білім берудегі инновациялар: типология мәселесі. Дамыта оқыту теориясы мен мектеп тұжырымдамасындағы мәдениет диалогының тарих пәнін оқыту жүйесіндегі өзгерістері. Жалпы орта білім жүйесінің жағдайы мен даму келешегі. Білім беру стандарты, оқу жоспарлары мен орта мектеп бағдарламалары. Мектеп бағдарламаларының мазмұны. Тарихты оқытудағы күзиреттілік тұғыр.

4. Қазақстан Республикасындағы мектептерде тарихи білім беру мәселесі жөніндегі нормативті құжаттарды оқып үйрену

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005-2010 жж. арналған Мемлекеттік бағдарламасы. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жж. арналған Мемлекеттік бағдарламасы. Білім беру мемлекеттік бағдарламаларының мақсаты, міндеттері мен негізгі бағыттарын талдау. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы «Білім туралы Заңның» негізгі ережелерін талдау. Қазақстан Республикасында 1995 ж. тарихи сананың қалыптастыру тұжырымдамасы. Жас ұрпақтың тарихи санасы мен патриотизмін тәрбиелеудің қағидаттары мен амалдары. Қазақстан Республикасының 1997 жылғы орта білім беру жүйесін ақпараттандырудың Мемлекеттік бағдарламасының негізгі ережелері. Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы. Қазақстан Республикасында 12 жылдық жалпы орта білім беру тұжырымдамасы. Қазақстан Республикасының индустриалды-инновациялық даму жағдайында білім беру жүйесін қайта құру. Құзыреттілік тұрғыдағы білім беру мазмұны. Қазіргі заман мұғалімдерін дайындау. Қазіргі мектепте электронды оқыту жүйесі (e-learning).

5. Тарихты оқыту үдерісінде тарихи білім, білік және дағды қалыптастыру

Білімді қалыптастырудағы негізгі элементтер – тарихи түсініктер, тарихи ұғымдар, тарихи үрдістің заңдылықтары. Тарихты оқыту үдерісінде тарихи түсініктерді қалыптастыру. Тарихи ұғымдардың рөлі және оларды қалыптастырудың әдістемелік жолдары. Мектептегі тарих курстарында тарихи заңдылықтарды ашып көрсету. Оқушыларда тарихи үрдістің заңдылықтар туралы түсінік қалыптастыру. Дамыта оқыту ұғымы және оның тарихты оқыту үдерісіндегі мәні. Дидактика мен тарихты оқыту әдістемесіндегі біліктілікті топтастыру. Мектепте тарихты оқыту үдерісіндегі арнайы оқу біліктілігінің сипаттамасы және оны қалыптастыру. Оқушылардың ойлау және зияткерлік біліктерін қалыптастыру әдістемесі.

6. Тарих пәнін оқытудың әдістері мен әдістемелік әдіс-тәсілдері. Оқыту әдістерін топтастыру.

Оқыту әдістері туралы ұғым. Оқыту әдістерін топтастыру. Оқыту әдістерін дұрыс таңдау өлшемі. Оқыту «әдісі» мен «тәсілі» ұғымдарының арақатынасы. Тарихты оқыту үрдісіндегі әдіс-тәсілдердің танымдық, тәрбиелік, дамытушылық рөлі. Ауызша сөйлеу әдісі, көрнекілікпен оқыту әдісі, практикалық оқыту әдісі. Тақырыпты ауызша баяндау түрлері. Тарихты оқып үйренудегі хронологияның рөлі. Хронологиялық мәліметтерді баяндау тәсілдері мен құралдары. Тарихты проблемалық оқыту. Проблемалық оқытудың негізгі ұғымдары. Тарихты оқытуда проблемалық оқытуды ұйымдастыру деңгейі мен тәсілдері.

7. Тарих пәнін оқыту барысында көрнекілік құралдарды пайдалану

Тарихты оқытуда көрнекілік құралдардың қызметі мен мәні. Көрнекіліктің түрлері: заттай көрнекілік, суреттер, шартты-таңбалық көрнекілік. Заттай

көрнекілік және оның танымдық құндылығы. Суретті көрнекілік және оның эстетикалық құндылығы. Тарихи суреттерді топтастыру. Тарих оқулығындағы оқу суреттерімен жұмыс істеу тәсілдері. Тарих сабағындағы шартты таңбалық көрнекіліктер: карталар, кестелер, сызбалар, диаграммалар. Тарихи карта. Картамен жұмыс істеу әдістемесі. Шартты белгілерді, символдарды, таңбаларды білу.

8.ТҚЖ және компьютерлік технология мүмкіндіктерін пайдалану.

Тарихты оқыту барысында ТҚЖ-дың рөлі мен мәні. Оқыту үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды, соның ішінде компьютер мен Интернетті пайдалану. Тарихты оқыту барысында техникалық құралдарды: аудиофильмдерді, диафильмдерді, электронды оқулықтарды, интерактивті тақтаны және т.б. пайдалану. Тарих пәні бойынша компьютерлік бағдарламаны әзірлеу. Тарих сабағында компьютерлік модельдеу әдісін қолдану.

9. Тарих пәні бойынша оқытуды ұйымдастыру формасы

Сабақ–оқу жұмысын ұйымдастырудың негізгі формасы ретінде. Қазіргі тарих сабағына қойылатын талаптар. Тарих сабағының білімділік, тәрбиелік, дамытушылық міндеттерінің тиімділігін арттыру. Тарих сабағының түрлері мен типтері, оны ұйымдастыру формасы. Дәстүрлі, дәстүрлі емес сабақтардың ерекшеліктері.

Аралас сабақ. Жаңа сабақтың материалын оқыту сабағы. Оқушылардың білімі, білігі мен дағдысын анықтау сабағы. Білімді талдау және синтез сабағы. Семинар сабақтар. Бірлескен сабақтар.

Мұғалімнің тарих сабағына дайындығы. Күнтізбелік-тақырыптық және сабақ жоспары. Оқу жұмыс жоспары және оның негізгі компоненттері. Сабақты бағалау өлшемі. Тарих пәндерді оқытудағы оқушылардың өздік жұмыстары. Оқушылардың өздік жұмыстарының мақсаты мен міндеттері. Өздік жұмысты ұйымдастыру түрлері мен әдістемесі.

10. Мектепте тарих пәнін оқытуда интерактивті, инновациялық әдістер мен технологияларды пайдалану

Интерактивті әдістеменің мақсаты, пәні мен қызметі. Интерактивті әдісті қолдану барысында сабақты ұйымдастыру және басқару. Интерактивті әдісті қолдану жолдары. Тарих сабағында жаңа технологияларды қолдану және тарихты оқытудағы жеке тұлғалық бағдарлық тұрғы.

Оқу үдерісінде ойындарды қолданудың әдістемелік аспектісі. Ұстаздың алгоритмі, оқушының алгоритмі. Тарихты оқыту барысында педагогикалық технологияларды пайдалану. «Технология» ұғымы. Педагогикалық технологияның мақсаты, міндеттері, қызметі және кезеңдері мен түрлері.

11. Нәтижеге бағытталған тарихи білім

«Құзырет», «құзыреттілік», «сапалы білім» ұғымдары. Нәтижеге бағытталған білім берудің мәні. Сапалы, бәсекеге қабілетті білім берудің тиімді жолдары.

Оқытуда алған білім нәтижесін тексерудің мақсаты мен әдістемелік принциптері. Білім алушының оқу іс-әрекетінің нәтижесін бақылау және бағалау. Білім алушының оқу жетістіктерін бақылау және бағалаудың қазіргі кездегі формалары. Тесттік және рейтингтік бақылау. Дифференциалды оқыту жағдайындағы білім алушылардың білімін, білігі мен дағдысын бақылау және бағалау.

12. Мектептегі тарих курстарының тәрбиелік мүмкіндіктері

Тарих пәнін оқытуда тәрбиелік мүмкіндіктерді іске асыру шарттары. Мектепте тарих сабағының тәрбиелік әлеуеті. Сендіру педагогикалық ықпал етудің нәтижесі мен тәсілі ретінде. Мәдениет ұғымы халықтың рухани және тарихи құндылықтары ретінде. Отандық және әлемдік мәдени мұраларды оқытудың мақсаты мен міндеттері. Мектептегі тарих курстарындағы мәдениет мәселелері. Қазақстан тарихын оқыту барысында мәдени мұраларды оқыту. Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздерін оқытудың мақсаты мен міндеттері.

13. Тарих пәнін оқытудағы пәнаралық және курсішілік байланыстар

Пәнаралық және курсішілік байланыстардың дидактикалық мәні. Олардың білім жүйесін, дүниеге көзқарастарды түсіну және меңгеруді қалыптастырудағы рөлі. Пәнаралық байланыстар пәннің оқу бағдарламасының компоненті ретінде. Тарих курстарының пәнаралық байланыстар мазмұнының негізгі аспектілері. Пәнаралық байланыстар –ретроспективті, ұқсастығы, келешегі.

14. Тарих сабағында тарихи деректер мен құжаттарды пайдалану

Тарихты оқытуда құжаттардың рөлі мен мәні. Тарихты оқыту барысында пайдаланылатын құжатты материалдардың негізгі түрлері. Құжатты материалдарды топтастыру.

Тарихи дереккөздер мен іс қағаздарын жүргізудегі құжаттарды оқыту әдістемесі. Дерекнаманың сыртқы сипаты, ішкі тәпсірлеу және деректі құжаттармен әр түрлі жұмыстар, соның ішінде конспектілеу. Оқушылардың тарихи құжаттар және деректермен жұмыс тәсілдері Тарихи деректердің сипаттамасы.

15. Отандық тарихты оқытуда өлкетану және аймақтық тұрғыда материалдарды пайдалану

Өлкетану және аймақтық материалдарды пайдаланудың мақсат, міндеттері мен тәсілдері. Тарихты оқыту барысында өлкетану және аймақтық материалдарды пайдаланудың білімділік, тәрбиелік, дамытушылық мүмкіндіктері. Өлкетану және аймақтық материалдарды тиімді пайдаланудың әдістемелік жолдары.

Семинар және практикалық сабақтар тақырыптарының тізімі

№	Тақырыптардың атауы
1	Мектептегі тарихи білім мәселесі бойынша нормативті құжаттарды оқып үйрену
2	Қазақстанда тарих пәнін оқыту әдістемесінің пайда болуы мен дамуы
3	Қазақстан Республикасындағы тарихи білім беру дамуының қазіргі кезеңдегі стратегиясы
4	Тарих пәнін оқытуда тарихи білімді, біліктілік пен дағдыны қалыптастыру
5	Шетелдегі тарих пәндерін оқыту тәжірибесінен
6	Тарихты оқыту әдісі мен әдістемелік тәсілдер. Оқыту әдістерін топтастыру
7	Тарихты оқыту барысында көрнекілік құралдарды пайдалану
8	ТҚЖ мен компьютерлік технологияның мүмкіндіктерін пайдалану
9	Тарихты оқыту жұмысын ұйымдастыру формасы. Тарих пәнінен жүргізілетін сабақтан тыс жұмыстар.
10	Мектепте тарихты оқыту барысында белсенді және инновациялық әдістерді қолдану
11	Нәтижеге бағытталған тарихи білім
12	Қазақстан тарихы курсының тәрбиелік мүмкіндіктері
13	Тарихты оқытудағы пәнаралық және курсішілік байланыстар
14	Тарихты оқытуда тарихи дереккөздер мен құжаттарды пайдалану
15	Отандық тарихты оқыту барысында өлкетану материалдарын пайдалану және аймақтық тұрғыдан келу

Студенттердің оқытушының жетекшілігімен жасайтын өздік жұмыстары тақырыптарының тізімі

№	Тақырыптардың атауы және ОЖСӨЖ тапсырмаларының мазмұны
1	Тарих пәндерді оқыту әдістемесі бойынша Мемлекеттік құжаттар ғылыми-теориялық әдебиеттер
2	Тарих пәнін оқыту әдістемесінің мақсаты, міндеттері мен заңдылықтары
3	Оқушылардың тарихи білімді қабылдау мәселесі
4	Тарих пәндерін оқыту әдістемесінің даму тарихынан
5	Қазақстанда тарихты оқыту әдістемесінің пайда болуы мен дамуы
6	Оқушылардың білімі, тәрбиесі мен дамуын қалыптастыруда тарих пәнінің оқытушысының жұмысының негізгі бағыттары
7	Тәуелсіз Қазақстандағы тарихи білім берудегі проблемалар: тұжырымдама, стандарт, бағдарламалар мен оқулықтар, оқу құралдары

8	Қазіргі тарих сабағына жаңа көзқарас пен талаптар: мазмұны мен сипаты
9	Нәтижеге бағытталған тарихи білім. Тарихты оқыту барысында оқушылардың білімін бағалау жүйесі
10	Оқытудағы инновациялық технологияларды пайдаланудың мәні. Оқытудың интербелсенді әдістері
11	Интербелсенді әдісті пайдалану ережесі. «Миға шабуыл» әдісін пайдалану. Рөлдік ойындарды ұйымдастыру жолдары мен ережесі
12	Оқытудың дәстүрлі әдістері және ақпараттық-коммуникативті технологиялар
13	Оқушыларды топтық жұмысқа дайындау. Мұғалім мен оқушылардың өзара қарым-қатынасы
14	Тарихи құбылыстардың ұқсастықтары мен айырмашылықтарын анықтау. Жіктеу, қорыту, рейтинг.
15	Тарих сабақтарында тарихи дереккөздер мен құжаттарды қолдану

Студенттердің өздік жұмыс тақырыптарының тізімі

№	Тақырыптардың атауы және СӨЖ тапсырмаларының мазмұны.
1	Тарих сабағында ақпараттық технологиялар мен интербелсенді әдістерді қолданудың әдістемелік аспектілері
2	Тарихты оқыту барысында тұлғаға бағытталған білім беру технологиялары
3	Тарихи білімнің қалыптасуы: тарихи түсініктер, ұғымдар мен заңдылықтар
4	Тарих пәнін оқытудағы интербелсенді үрдіс және интербелсенді әдістер
5	Оқыту әдістері: ауызша баяндау әдіс- тәсілдері, көрнекі құралдар, тарихи дереккөздері пайдалану
6	Тарих сабағының тәрбиелік мәні: қазақстандық патриотизмді тәрбиелеудің әдістемелік жолдары, толеранттылық, азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын құрметтеу
7	Тарих сабағында интербелсенді оқытуды ұйымдастырудың әдістемелік негізі
8	Тарихты оқытудағы ақпараттық және коммуникативтік технологиялар/АКТ/
9	Тарих пәнін оқытуда қашықтан оқытуды іске асыру
10	Интернет желісінің арнайы ақпараттық қоры және оларды тарих пәнін оқыту барысында пайдалану
11	Тарих пәнін оқыту барысында электронды оқулықтармен жұмыс істеу әдістемесі

12	Тарихты модульдеп оқыту технологиясы
13	Тарих пәнін оқыту барысында интербелсенді семинарды өткізу ұстанымдары
14	Интербелсенді оқытуда қолданылатын педагогикалық технологиялар
15	Тарихи пәндерді оқыту барысында қашықтан білім беру технологиясы

Реферат тақырыптары

1. Ақпараттық технологияларды тарих сабағында қолдану.
2. Тарихи дереккөздер мен құжаттармен жұмыс істеу тәсілдері.
3. Тарихи білімді қалыптастыру барысында тарихи ұғымдардың рөлі.
4. Тарих пәнін проблемалық оқыту.
5. Мектепте тарих сабағында хронологиялық білім мен білікті қалыптастыру тәсілі.
6. Картография және статистика: тарих сабағындағы оқыту әдістемесі
7. Тарих сабағында теориялық мәліметтерді оқыту тәсілдері.
8. Қазақстан тарихын оқыту әдістемесінің қалыптасуы, дамуы және қазіргі жағдайы.
9. Тарихты оқытуда оқушылардың танымдық мүмкіндіктерінің психологиялық - педагогикалық сипаттамасы.
10. Тарих пәнін оқыту барысында оқушылардың танымдық мүмкіндіктерін анықтау.
11. Тарих сабағында көрнекті құралдарды пайдалану.
12. Электронды оқулықтармен жұмыс. Ойын арқылы оқыту. Модульдік оқыту.
13. Тарихи білімді қорытындылау әдістері.
14. Тарихты оқытудағы хронология, синхрония, диахрония.
15. Тарихи шындық және оның тарихты оқытудағы орны.

Ұсынылған әдебиеттер тізімі:

Негізгі әдебиеттер:

1. Ястер А.В. Методика преподавания истории в школе. Учебно-методическое пособие. Саратов. 2010.154 с.
2. Короткова М.В., Студеникин М.Т. Методика обучения истории в схемах, таблицах, описаниях: Практическое пособие для учителей. М.: Гуманит. издат. центр ВЛАДОС, 2001. 192 с.
3. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе: Учебник для студентов высших учебных заведений. М.: Гуманит. издат. центр ВЛАДОС, 2003. 240 с.
4. Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю. Методика преподавания истории в школе: Практическое пособие. М.: Гуманит. издат. центр ВЛАДОС, 1999. 176 с.
5. Колоскова А.Г. Актуальные вопросы методики обучения истории в средней школе . — М., 1984. 205 с.

6. Колоскова А.Г. Внутрипредметные и межпредметные связи в обучении истории — М., 1990.178 с.
- 7.Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю. Короткова М.В., Ионов И.Н. Историческое образование в современной России. — М., 1997.
- 8.Гора П.В. Повышение эффективности обучения истории в средней школе. — М., 1988.
9. Степанищев А.Т. Методика преподавания и изучения истории в 2частях.- М,Владос 2002.

Қосымша әдебиеттер:

1. Национальный план действий по образованию в Республике Казахстан. - Алматы.,2002.
2. Жадрина М.Ж. Жалпы білім берудегі жаңа үрдістер// Открытая школа, 2004 №5. Б.6-9.
3. Интерактивті әдістер мен сыныпты басқару. -Алматы., 2005.
4. Педагогика.-М., 2002.
5. ҚР орта білім пәні «тарих» пәнінің стандарты. –Алматы., 2002.
6. Тарих пәнінің бағдарламалары (5-11 сыныптар).-Алматы., 2004.
7. Дүние жүзі тарихы оқулықтары. (6-11 сыныптар).-Алматы., 2002-2007.
8. Чошанов М.М. Гибкая технология проблемно-модульного обучения. - М.: Просвещение, 1996.158 с.
9. Кобдикова Ж.У. Технологизация средней школы.- Алматы., 2002.
- 10.Шишов С.Е., Кальней В.А. Мониторинг качества образования в школе.- М., 1999.320 с.
11. Қазақстан тарихы (көне заманнан бүгінге дейін).- Алматы: Атамұра, 1998-2010.
12. Методика преподавания истории в школе. Учебное пособие для студентов пединститутов по специальности “История”.- М.: Просвещение,1986.
- 13.12 жылдық мектептің негізгі орта буынының білім мазмұны. -Астана., 2005.
14. Қазақстан Республикасында жоғарғы білім берудің жалпы стандарты. - Алматы., 2002.
- 15.Әбдіғұлова Б.Қ. Қазақстан тарихы оқулығы: өзекті мәселелері және оны жетілдіру жолдары.-Алматы., 2002. 177 б.
- 16.Әбдіғұлова Б.Қ. Қазақстан тарихын оқытуда оқушылардың өздік жұмыстарын ұйымдастыру жолдары.- Алматы., 2000.112 б.
- 17.Әбдіғұлова Б.Қ. Қазақстан тарихын оқытудың өзекті проблемалары. -Алматы.,2001.170 б.
- 18.Әбдіғұлова Б.Қ. Тарихты оқыту теориясы мен әдістемесі.-Алматы., 2012. 240 б.
- 19.Әбдіғұлова Б.Қ. Қазақстан тарихы сабақтарында оқытудың белсенді әдістерін пайдаланудың әдістемелік жолдары.-Алматы., 2012.93 б.
- 20.Әбдіғұлова Б.Қ. Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздерін оқыту жолдары. -Алматы., 2007. 27 б.
- 22.Әбдіғұлова Б.Қ. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Назарбаевтың

халыққа Жолдауын жоғары оқу орындарында оқып-үйрену жолдары: Оқу – әдістемелік құрал.- Алматы., 2012. 90 б.

23.Методика обучения истории в средней школе: Пособие для учителей. в двух частях. -М.:Просвещение,1978.ч.11./Под ред Ф.П.Коровкина.

24.Короткова М.В., Студеникин М.Т. Методика обучения истории: Теоретический курс авторизованного изложения.- М., 1993.

25.Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю. Теория и методика преподавания истории: Учеб. Для студ.высш. учеб. заведений.-М.: Владос, 2003. 384 с.

26.Тенденции развития школьного образования в мировой практике.–М., 2002.

27.Вяземский Е.Е. Практикум по методике преподавания истории.-М., 2001.

28.Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю. Как сегодня преподавать историю в школе.- М.: Просвещение, 1999.

Интернет-ресурстары

1. Сайт «Научной электронной библиотеки» . Адрес ресурса: <http://elibrary.ru>

2.Сайт журнала «Преподавание истории в школе». Адрес ресурса: <http://www.pish.ru>.

3.Педагогический энциклопедический словарь. Адрес ресурса: <http://pedagogic-slovar.ru>

4.Словарь педагогических терминов. Адрес ресурса: <http://vseslovari.com.ua/pedagog>

5.Инновации в образовании: понятие, сущность, характеристика и классификация. Адрес ресурса: <http://www.tspu.ru/student>

6.Политика образования. Адрес ресурса: <http://ps.1september.ru/>

7. Историческая энциклопедия. Адрес ресурса: <http://www.nmg.ru/>

Раздел «Образование» портала 1С электронные издания для подготовки и проведения уроков. Адрес ресурса: <http://obr.1c.ru/>

8.Педагогический энциклопедический словарь: адрес ресурса: <http://pedagogic-slovar.ru>

Анықтамалық әдебиеттер

1.Қазақстан Ұлттық энциклопедиясы.-Алматы, Каз.энц., 1999-2006.1-12 том.

2. Қазақ Совет энциклопедиясы.- Алматы: КСЭ, 1975.

3.Тарихи терминология сөздігі.- Алматы., 2005.

4.Педагогическая энциклопедия.–М., 2001.

5.Краткий педагогический словарь.-М.,1988.-367 с.

6.Философиялық сөздік. -Алматы: ҚЭ, 1993. -356 б.

7.Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігі. Педагогика және психология. - Алматы.: Мектеп, 2002. -252 б.

8.Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі. -Алматы.: Ғылым, 1983.

9.Насырова М.Р., Тоқсанбай С.Р., Кулпыбаев С.К., Гуляева С.П. Современный экономический русско-казахский толковый словарь-справочник.–Алматы., 2003.– 880с.

10.Қазақтар. Көпшілікке арналған тоғыз томдық. Анықтамалық.- Алматы: ҚДИ. Тарихи тұлғалар. 1998

Нормативтік әдебиеттер

- 1.Қазақстан Республикасының Конституциясы.-Алматы, 2000.
- 2.Қазақстан Республикасының «Білім туралы Заңы»//Егемен Қазақстан, 2007 жыл, 15 тамыз.
- 3.«Қазақ Советтік Социалистік Республикасының егемендігі туралы Декларация».- Алматы.,1990.
- 4.Қазақстан Республикасының тәуелсіздігі туралы Заңы.-Алматы, 1991.
- 5.Қазақстан Республикасының «Тіл туралы Заңы».-Алматы: Қазақстан, 1989.-32б.
- 6.Қазақстан Республикасында жоғарғы білім берудің жалпы стандарты. -Алматы.,2002.
- 7.Назарбаев Н. Қазақстан Республикасы Президентінің 2011 жылғы Қазақстан халқына Жолдауы// Егемен Қазақстан, 2011, 30 қаңтар.
8. Назарбаев Н. Сындарлы он жыл.- Алматы: Атамұра, 2003.-240 б.
- 9.Нұрсұлтан Назарбаев көреген көшбасшы»//Егемен Қазақстан,2009, 31 желтоқсан.
- 10.Қазақстан Республикасының Президенті–ұлт көшбасшысы Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. Әлеуметтік-экономикалық жаңғырту-Қазақстан дамуының басты бағыты// Егемен Қазақстан, 2012 жыл, 28 қаңтар.
- 11.Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы. Нұрлы жол–болашаққа бастар жол// Егемен Қазақстан, 2014 жыл, 17 қараша.
- 12.Конституция Республики Казахстан в таблицах и схемах. – Алматы., 2003.

Құрастырғандар:

Нұрманбетқызы Ж.Н. - т.ғ.к., профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ
Әбдіғұлова Б.Қ.-п.ғ.д., профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ
Жусанбаева Г. - т.ғ.к., доцент., Абай атындағы ҚазҰПУ

ТИПТІК ОҚУ БАҒДАРЛАМА

ТНТ 2302 Түркі халықтарының тарихы

5B011400 – Тарих

2 кредит

Алматы, 2016

АЛҒЫ СӨЗ

1. Абай атындағы ҚазҰПУ жанындағы ҚР БҒМ жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің РОӘК «Білім» тобы мамандықтары бойынша Оқу-әдістемелік бірлестігінде **ДАЙЫНДАЛҒАН және ҰСЫНЫЛҒАН**

2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігімен **БЕКІТІЛГЕН және ҚОЛДАНЫСҚА ЕНГІЗІЛГЕН**

3. Типтік оқу бағдарлама 2016 жылғы ҚР Мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына сәйкес дайындалған. (Типтік оқу бағдарлама ҚР БҒМ 30.06.2016 ж., № 2 хаттамасымен бекітілген)

4. Пікір берушілер:

Сексенбаева Г.А.- т. ғ.д., профессор, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
Сманқұлова Ж.Е. – т. ғ.д., Абай атындағы ҚазҰПУ

5. ҚР БҒМ Республикалық Оқу-әдістемелік Кеңесі мәжілісінде **ҚАРАСТЫРЫЛҒАН 30.06.2016 ж., Хаттама № 2.**

Осы типтік бағдарламаны Абай атындағы ҚазҰПУ жанындағы ҚР БҒМ РОӘК «Білім» тобындағы мамандықтары бойынша ОӘБ рұқсатынсыз көбейтуге және таратуға болмайды.

Түсінік хат

«Түркі халықтарының тарихы» курсының оқытудың мақсаты - түркі халықтарының бай тарихы мен мәдениетін оқып үйренуге студенттерді дағдыландыру, түркі қауымдастығының бірлігін жан-жақты ашу, отан тарихының туысқан халықтардың өткені және бүгінгісімен тығыз байланысын көрсету. Студенттердің бойында әлем тарихының құрамдас бөлігі ретіндегі түркі халықтарының тарихы туралы біртұтас кешенді білім жүйесін қалыптастыру. Кеңестер Одағы тарағаннан кейін, тәуелсіз түркі тілдес мемлекеттердің пайда болуына байланысты, түркі тілді этностар мен ұлттардың тарихы толыққанды тарих пәндерінің бірі ретінде оқыту. Түркі халықтарының мемлекеттік құрылымы, мәдениеті мен экономикасын, түркілер мәдениетін әлем мәдениетімен ара қатынастарының тарихын ашып көрсету. Пән студенттерді түркі әлемінің дамуының шындық бет-бейнесін іздену нәтижесінде түркі халықтарының тарихын жүйелі және дәйектілікпен пәндік білімін терең таныстыруды көздейді.

Курстың міндеттері:

- Түркі тайпаларының және халықтарының қалыптасу тарихын көрсету;
- Ортағасыр мен жаңа кезеңдегі түркі мемлекеттерінің құрылуын оқып меңгере отырып Түркі әлемінің идеясын ашып көрсету және талдау;
- Қазіргі кезеңдегі түркі мемлекеттерінің қоғамдық саяси өмірін қарастыру;
- Түркі халықтарының әлемдік аренадағы орнын ашып көрсете отырып Түрік өркениетінің әлемдік өркениетке тигізген әсерін талдау.

Құзыреттіліктер:

Кәсіби құзыреттіліктер:

- оқытылатын курстың мазмұнын толық меңгеруі;
- педагогикалық қызметі барысында өз білімі мен біліктілігін тиімді қолдануы;
- курсты оқып-үйрену барысында алынған білімді жүйелей білуі;
- зерттеу жұмыстарының әдіс-тәсілдерін қалыптастыруы;
- оқыту барысында жаңа инновациялық технологиялар мен жаңа әдіс-тәсілдерді қолдануды меңгеруі тиіс;

Пәндік құзыреттіліктер:

Студенттің:

- Түркі халықтарының тарихы туралы арнайы әдебиеттер мен деректердің көмегімен тарихи үрдістер туралы;
- кәсіби қызметінде әлеуметтік, гуманитарлық ғылыми әдістер туралы;
- әлем тарихының құрамдас бөлігі ретінде түркі тайпалары мен халықтарының тарихының басты құндылықтары туралы **мағлұматы болуы керек;**

Студент:

- әлем тарихы мен түркі халықтарының тарихы бойынша дерек көздерін, деректану теориясы мен методологиясының негіздерін;
- қазіргі заманғы жаңа білім технологияларын меңгере отырып, түркі халықтарының тарихы бойынша басты мәселелерін **білуі керек;**
- Түркі халықтарының түп тамырын, этнологиясын, тілі мен мәдениетін;

- Ерте ортағасырлық түркі мемлекеттерінің саяси, экономикалық құрылымы мен ондағы этно- мәдени үдерістер туралы негізгі базалық түсініктерді;
  - Орталық Азия аумағындағы түркі халықтарының тарихы мен мәдениетін оқып үйренудің біртұтас тұжырымдамалық тәсілдерін **білуі тиіс**;
  - дүниетанымдық сипаттағы жүйелі білімге;
  - түркі халықтарының тарихы жөнінде әдебиеттер және деректермен жұмыс істеуге және ғылыми зерттеулермен танысуға, талдай отырып баға беруге;
  - деректермен – жазба, ауызша, этнографиялық, лингвистикалық, археологиялық, соның ішінде түркілердің өзіндік жазба ескерткіштеріне ерекше көңіл аудары отырып, жұмыс істеуге **дағдысы болуы керек**.
- Бағдарлама мемлекеттік стандарт негізінде құрастырылған.

Пререквизиттер:

1	Ежелгі және орта ғасыр тарихы
2	Алғашқы қоғам тарихы
3	Ежелгі және орта ғасырдағы Қазақстан тарихы
4	Археология
5	Этнология
6	Теориялық деректану

Постреквизиттер:

1	Жаңа және қазіргі заманғы Азия, Африка халықтарының тарихы
2	Жаңа және қазіргі заманғы Еуропа, Америка халықтарының тарихы
3	Жаңа және қазіргі заманғы Қазақстан тарихы
4	Тарихнама және деректану
5	Шығыс пен Батыстың жаңа және қазіргі заман тарихы

Тақырыптардың тематикалық жоспары

1	Кіріспе. Прототүріктер: хунну (сюнну, гундар) тарихы.
2	Ерте ортағасырлық түркі мемлекеттері.
3	Екінші Шығыс түрік қағанаты
4	Оғыз және Қарахандар мемлекеті
5	Хазар және Қимақ қағанаттары. Қыпшақ тайпаларының конфедерациясы
6	Түркі халықтары Монғол империясының қол астында.
7	Алтын Орда мен Моғолстанның ыдырауы
8	Ежелгі және орта ғасырлардағы Түркияның тарихы .Осман империясы
9	Қырым, Қазан және Астрахань хандықтары.
10	XV-XX ғасырлардағы Өзбектер.
11	XV-XX ғасырлардағы Қазақтар.
12	XV-XX ғасырлардағы Әзірбайжандар.
13	XV-XVII ғасырлардағы Ноғай Ордасы.
14	XV-XX ғасырлардағы Қырғыздар мен ұйғырлар.
15	Жаңа тәуелсіз түркі мемлекеттері

Алғы сөз

Жер жүзінде 70-тей дерлік халық пен жұрт - жалпы саны 201 млн. асатын түркі тілді этностар мен ұлттардың тарихы толыққанды тарих пәндерінің бірі ретінде оқытылуға әлдеқашан-ақ лайық еді. Көшпелі және отырықшы түркі халықтарының бүгінгі таңда әлемдік өркениет пен мәдениетке теңдесі жоқ үлес қосып отырғандығын жоққа шығаруға болмайды. Сонымен қатар түркі халықтарының тарихын жүйелі және дәйектілікпен оқып білмей тарих білімін терең меңгеру мүмкін емес. Екінші жағынан, Отандық тарихты толыққанды, терең оқып-үйрену, қазақ халқының қалыптасуы XIV-XV ғғ. жүзеге асты деген ғылымда қалыптасқан фактіні көрсету, түркі тайпаларының ерте және орта ортағасырлардағы тарихынан міндетті түрде бастау алуы және соның негізіне сүйенуі тиіс.

Бағдарламаны құрастыру барысында біз материалды баяндауда ішінде түркі халықтарының өмірі өтіп жатқан этно-мәдени, мемлекеттік-саяси құрылымдардың өзіндік сипаты мен ерекшеліктерінің мағыналық мәтініне сай дәстүрлі елтанулық негіз сақталды.

Курстың хронологиялық шеңбері шартты түрде төмендегідей бөлінді:

1. Б.з.д. III ғ. – б.з. VI ғ. Хунну дәуірі.
2. VI-XIII ғғ. Түркі мемлекеттерінің дәуірі.
3. XIII-XV ғғ. Моңғол шапқыншылығы және түркі дүниесі.
4. XV-XVIII ғғ. Жаңа этникалық негізде түркі мемлекеттерінің құрылуы.
5. Жаңа және қазіргі замандағы түркі халықтары.

1. Кіріспе лекция

«Түрік» этносы және этнонимі. Түркі этностары және түркі тілдес халықтар. Олардың территориялық орналасуы. Ностратиттік тілдер. Тілдердің алтайлық макросемьясы. Батыс түрік және шығыс түрік тілдері. «Лингвистикалық археология». Қазіргі түркі әлемі.

Прототүріктер: Хунну тарихы (сюнну, ғұндар)

Хунндар туралы алғашқы тарихи мағлұматтар. Олардың қоныстанған территориясы. Қытай тарихи хроникалары - «Ши-цзи», «Хань шу», «Хоухань шу» және басқалары хунндар туралы. Хунну державасының құрылуы, территориясы. Тұман-шаньюй, Мөде-шаньюй, Лаошань-шаньюй. Хунндар және қытай династиясы Хань. Хунндардың қоғамдық-саяси құрылысы, шаруашылығы және мәдениеті, діні, әскери ісі және өнері. Мемлекеттік құрылысы. Жоғары өкіметті мұралану. Б.з.д. II ғ. аяғына таман Хунндар державасының әлсіреуі. Хань қуатының күшеюі. Император Уди Чжан Цянның елшісінің юэчжилерге дипломатиялық миссиясы.

Қазақстан территориясындағы ерте мемлекеттік құрылымдар: Қаңлылар, үйсіндер. Яньцай (Алания). Қытайдың батысқа экспансиясы. Ферғананы бағындыру. Бүлік, жұт және б.з.д. I ғ. бірінші жартысында хунндардың жеңілуі. Хунндар державасының шығыс және батыс бөліктерге бөлінуі. Шаньюй Хуханье және Чжичжи. Хуханьенің Хань империясының бодандығын қабылдауы. Қазақстан территориясындағы Хунндар. Алғашқы

толқын – б.з.д. I ғ. екінші жартысы. Шаньюй Чжичжи. Оның өлімі. Хунндар миграциясының екінші толқыны - батысқа, б.з.Іғ. аяғында Орталық Қазақстан территориясына. «Әлсіз» хунндар Шығыс Қазақстанда. Юэбань мемлекеті. Юэбандардың Жетісуға біртіндеп енуі және олардың «Үйсіндердің ежелгі жерлерін» алуы.

Ғұндар Еуропада. К.А.Иностранцевтің «ғұндар» деген терминді ғылыми айналымға енгізуі. Хунндар мен ғұндардың этникалық қай құрамға жататындығы, олардың қай нәсілден шыққандығы туралы дискуссиялар. Аммиан Марцеллин, Прииск, Иорданның ғұндар туралы еңбектері. Аттила империясы. Оның қуаттылығы және Аттила өлгеннен кейін құлауы. 451 жылғы Каталаун даласындағы «халықтар шайқасы». Шайқастың нәтижесін бағалаудағы қате түсінік, еуропацентристік бағалау. Оңтүстік-Шығыс Еуропадағы түркі халықтарының құрылуындағы ғұндардың ролі. Ғұндар Қазақстан территориясында. Олардың ежелгі мемлекет Яньцайды (Алания, Судэ) басып алуы. Қазақ халқының этногенезіндегі хунндардың (ғұндар) ролі. Үйсіндердің этникалық қай құрамға жататындығы және қазақ халқының этногенезіндегі ролі туралы дискуссиялар.

2. Ерте орта ғасырлық түркі мемлекеттері

Түрік қағанаты. Түркілердің пайда болуы туралы аңыздар. Олардың мекендеген аймағы. Түріктер жужандардың (аварлар) қол астында. Түрік тайпалық одағының нығаюы. Оғыздарды бағындыру. Түріктердің жужандарды талқандауы және Түрік Әлінің – мемлекетінің, қағанатының құрылуы. Бумын қаған. Мұған-қағанның билігі. Түріктердің Қазақстанды, Орталық Азияны, Солтүстік Кавказды жаулап алуы. Эфталиттермен соғыс, Иранмен одақ. «Эфталиттік мұраны» бөлісу. Қытаймен ара қатынас, олардың түріктердің күші мен қуатын мойындауы, сыйлықтар (алым) төлеу. Түрік қағанатында жоғары биліктің бастапқы кезден бөлінуі. Естеми-жабғының (қаған) батыстағы билігі. Мұған-қаған және Естеми-қаған өлгеннен кейін түрік мемлекетінде жоғары билік үшін күрестің және сепаратизмнің күшеюі. VIIғ. басында Батыс түрік қағанаты және Шығыс түрік қағанатына бөліну. 630 жылы Шығыс түрік қағанатын қытайлардың бағындыруы.

Батыс түрік қағанаты. Жегуй-қаған мен Түн-жабғы қаған кезінде мемлекеттің күш-қуатының тасуы. Византиямен одақтастық қатынастар, интенсивті дипломатиялық байланыстар, Иранмен соғыс. Орталықтан тепкіш күштің күшеюі. Мемлекеттік бірлестіктердің пайда болуы: Ұлы Бұлғария, «Он оқ бұдун», Хазар қағанаты. Дулу және нушиби тайпалық одақтарының арасындағы билік үшін күрес. Соғды колонистері Оңтүстік Қазақстанда, соғды көпестерінің, соғды тілінің және жазбасының ролі. Қытай әскерінің Жетісуға баса-көктеп енуі және 659 жылы Батыс түрік қағанатының құлауы.

Мемлекеттік құрылыс. Түрік феодалдық лауазымдары: қаған, жабғы, шад, тегін, эльтебер, тархан. Жоғары билікті мұралану. Түріктердің шаруашылығы, тұрмысы, діні: тәңірілік, манихеймнің таралуы. Ұлы Жібек жолының маңызы, түріктер кезінде оның солтүстік тармағының – Сырдария, Арал теңізінің

солтүстік-батыс жағалауы бойымен, Солтүстік Каспий, Солтүстік Кавказ арқылы Византияға баратын бөлігінің ролінің өсуі.

Түрік жазба ескерткіштері. Олардың зерттелу дәрежесі. Вильгельм Томсен, В.В.Радлов, С.Е.Малов, С.Г.Кляшторный. Күлтегіннің, Білге-қағанның, Тоныкөктің құрметіне тұрғызылған ескерткіштердің, соғды тілді Бугут жазбасының тарихи маңызы. Моңғол ғалымы Баярдың Білге-қаған моласындағы қазіргі кездегі жаңа археологиялық ашулары.

3. Екінші Шығыс түрік қағанаты.

Шығыс түріктердің тауғаштар (қытайлар) үстемдігіне қарсы көтерілісі. Құтылықтың басшылығымен жеңіске жету. Түрік мемлекетін қалпына келтіру. Елтеріс (Құтылық)-қаған. Қапаған (Мочжо) қаған, Білге-қаған кезінде екінші Шығыс түрік қағанатының гүлденуі. Түргеш қағанатын бағындыру. Арабтармен соғыс. Білге-қаған өлімінен кейін екінші Шығыс түрік қағанатының әлсіреуі. Түріктердің қол астындағы басмылдар, ұйғырлар және қарлұқтардың көтерілуі. Түріктер билігін құлату.

Түргеш қағанаты. VIғ. Аяғында Жетісуда, «Он оқ бұдун» жерінде Түргеш қағанатының құрылуы. Түріктердің Сақал-қағанды талқандауы, оның өлімі, елді түріктердің алуы, түргештердің батысқа қарай шегінуі, кенгерестермен (печенегтер) қақтығысу. Сұлық (Сұлу)-қаған. Арабтармен соғыс, Сұлық (Сұлу)-қағанның шығыстағы дипломатиялық жетістіктері. Оның өлімінен кейін қағанаттың әлсіреуі. «Қара» және «сары» түргештердің күресі. Түргеш қағанатының құлауы, түргештер «тухси» деген атаумен Қарлұқ мемлекетінің құрамында.

Ұйғыр қағанаты. VIIIғ. 40-жылдарының аяғында Орталық Азияда ұйғырлардың гегемондығының орнауы. Ұйғыр қағанатының Қытаймен, қарлұқтармен және басқа да түркі тайпаларымен қарым-қатынасы. Манихейлік – қағанаттың мемлекеттік діні. Ұйғырлардың шаруашылығы, тұрмысы, мәдениеті. 844 жылы Ұйғыр қағанатының қырғыздардың (хакастар) шабуылдарының нәтижесінде құлауы.

Қарлұқ қағанаты. Қарлұқтардың Алтайдан Жетісуға миграциясы. Қарлұқтар ұйғырлардың қол астында. Қарлұқтардың билеушісі – жабғу. Қарлұқтардың түргештерді бағындыруы, олардың билігінің Ферғанаға Шығыс Түркестанның бір бөлегіне таралуы. Ұйғырлармен, арабтармен соғыс. Қарлұқтар Қараханидтер мемлекетінің құрамында.

4. Оғыз және Қарахандар мемлекеті

Оғыз мемлекеті. Оғыздардың (теле) шығуы. Оғыздар түрік қағанатының тарихында. VI ғ. Оғыздардың бір бөлігінің Жетісуға қоныс аударуы. Оғыздар Батыс Түрік және Түргеш қағанаттарының құрамында. VIII ғ. аяғында қарлұқтардың қысымымен Оғыздардың Сырдария өңіріне ығысуы. Печенегтермен соғыс. Оғыздар мемлекетінің құрылуы. Оғыз билеушісінің титулы – жабғу. Оғыздар туралы Ибн Фадлан, ал-Масуди, Рашид ад-дин, Махмуд Қашғаридің еңбектері. Қорқыт ата кітабы. Алихан Маликшах-хан

кезінде Оғыздар мемлекетінің күш-қуатының артуы. Хорезм, Салжұқтармен қақтығыс. Оғыз-салжұқтардың оңтүстік-батысқа, Оғыздардың бір бөлігінің (орыс жылнамаларында торки) оңтүстік-шығыс Еуропаға ығысуы. XI-XII ғғ. қыпшақтардың оғыздарды Сырдария өңірінен Арал маңына ығыстыруы.

Қарахандар мемлекеті. «Қарахандар» терминінің және қарахандар династиясының шығуы. Қарахандар мемлекеті – Қарлұқ қағанатының мұрагері. Жетісу және Шығыс Түркістандағы түркі тайпалары. Қарахандар және Хорезмшах мемлекеттері. Қарахандардың Саманидтер мемлекетін талқандауы, Орталық Азияны алу. Қарахандардың және Газневилердің қарым-қатынастары. Салжұқтардың Қарахандарды бағындыруы. Жетісуда қарақытайлардың пайда болуы, Қарахандардың мемлекеттілігін сақтай отырып, оларды бағындыруы.

Қарахандар мемлекеті көшпелі және отырықшы-егіншілік өркениеттері жүйесінде. Қарахандар династиясының исламды ресми дін ретінде қабылдауы. Әскери-ленндік жүйе. Мұсылман-түркі мәдениетінің гүлденуі. Қалалардың гүлденуі, Қарахандар дәуірінің архитектуралық ескерткіштері. Ғылым және поэзия. Махмұд Қашғари, Жүсіп Баласағұн, Абул-Фадл Байхаки.

5.Хазар және қимақ қағанаттары. Қыпшақ тайпаларының конфедерациясы

Хазар қағанаты. Хазарлардың шығуы және этникалық тегі. «Хазар» этнонимі. Хазарлар Батыс Түрік қағанатының құрамында. Хазар мемлекетінің құрылуындағы Ашинаның – түркілерден шыққан патша тайпасының ролі. Хазар қағанатының территориясы. Билеуші топ. Қағанның жоғарғы билігі. Тұрақты армияның болуы. Түрік жазбасы сияқты, мемлекеттік тіл – түрік тілі. Араб-хазар соғыстары. Шаруашылығы: отырықшы-егіншілік. Егіншіліктің дамуы, әсіресе жүзім шаруашылығы, бау-бақша, атақты хазар қарбыздары. Дамыған балық аулау шаруашылығы. IX ғ. басында биліктің хазарларға көшуі, иудаизмді қабылдау, азамат соғысы, қағанның қасиетті тұлғаға айналуы, биліктің екі жақтылығы. Хазарлардың Византиямен, Киев Русьпен қарым-қатынастары. Халықаралық саудадағы Хазарияның ролі. Этнос пен мемлекеттің бірте-бірте жойлуы. Хазар қағанатының тарихи ролі. Хазартанудың қазіргі таңдағы жағдайы.

Қимақ қағанаты. Қимақтардың шығу тегі мен орналасу аймағы. Деректер бойынша IX-XI ғғ. қимақтар мемлекеті. Шаруашылығы, әлеуметтік-саяси жағдай.

Қыпшақ тайпаларының конфедерациясы. Қыпшақтардың шығу тегі мен орналасу аймағы. «Қыпшақ» этносы мен этнонимнің шығуы туралы С.Г. Кляшторный, П.Б. Голденнің болжамдары. Екінші Шығыс түрік қағанатындағы түріктер мен қыпшақтар. Қыпшақтар қимақ қағанатының құрамында. XI-XII ғғ. шамасындағы қыпшақ тайпалар конфедерациясының құрылуы. Қыпшақтар Қазақстан территориясында. Олардың шығыс және батыс болып бөлінуі. Қыпшақ мемлекеттілігі. Қыпшақтардың оңтүстікке экспансиясы. Сырдария бассейні мен Сырдария бойындағы қалаларды алу. Қыпшақтар және Хорезм. Хорезмшахтың мемлекеттік саясатындағы қыпшақтардың (қаңлы) ролі.

Қыпшақтар және Киев Русі. Қыпшақтардың шаруашылығы, әлеуметтік және ру-тайпалық құрылысы. Қазақ халқының этногенезіндегі қыпшақтар.

6.Түркі халықтары Моңғол империясының қол астында.

Орталық Азия моңғол шапқыншылығы қарсаңында. XIII ғ. басындағы саяси және этникалық жағдайы. «Отырар апаты». Шыңғыс ханның хорезмшах Мұхаммедке қарсы жорығы. Хорезмшахтың жеңілуі. Шыңғыс ханның Хорезм мемлекетін және қыпшақ (қаңлы) иеліктерін жаулап алуы. Шыңғыс ханның моңғол империясын құруы. Оңтүстік-Шығыс Қазақстан және Дешті-Қыпшақ жері Шыңғысхан ұлдары ұлысының құрамында. Дешті-Қыпшақ – Шыңғыс ханның үлкен ұлы Жошының ұлысы.

Жошы ұлысының ұлғаюы және Алтын Орданың құрылуы. Территориясы мен этникалық құрамы. Саяси құрылысы. Экономикасы және мәдениеті. Алтын Орданың астанасы – Сарай Батый-хан және оның мұрагерлері кезінде. Сарай ал-Жадид Өзбек хан (1312-1342), Жәнібек хан (1342-1357) кезінде. 1395-1396 жж. Алтын Ордадағы «саяси құлдырау мен аумағының ыдырау» кезеңі. Жошының баласы Тоқа-Темірдің ұрпағы – Тоқтамыс ханның билікке келуі. Ресейге үстемдік жүргізуді қайтадан қалпына келтіру. Алтын Орда және Темір мемлекеті. 1395-1396 жж. Алтын Орданы Темірдің талқандауы. Орыс ханның баласы Құйыршық ханның Алтын Орда тағына отыруы. Едіге бидің билігінің нығаюы. Алтын Орданың ыдырауының басталуы.

7.Алтын Орда мен Моғолстанның ыдырауы

Алтын Орда және Моғолстан территориясындағы этникалық процестер. «Өзбек», «ноғайлы» және «моғол» суперэтностары. Шығыс Дешті Қыпшақтағы Тоқа-Темірдің ұрпағы Орыс ханның Ақ Орда хандығы – болашақтағы қазақ мемлекеттілігінің үлгісі ретінде. Моғолстан мемлекеті және Темір мен оның ұрпақтарының империясы. Темірдің Моғолстанға қарсы жорықтары. Алтын Орданың ыдырауы және этникалық негізде тәуелсіз мемлекеттердің: шайбанидтер әулетінен шыққан Әбілхайыр ханның «көшпелі өзбектер мемлекетінің», Қырым, Қазан, Астрахань, Қазақ, Сібір, Өзбек хандықтары мен Ноғай Ордасының құрылуы. Моғолстанның ыдырауы. Шығыс Түркістанда Моғолия мемлекетінің құрылуы. Татар, қырым-татарлары, қазақ, ноғай, карақалпақ, өзбек, қырғыз халықтарының қалыптасуы. Моғолия құрамындағы ұйғырлар.

8.Ежелгі және орта ғасырлардағы Түркияның тарихы (Осман империясы)

Кіші Азияның көне және ежелгі тарихы. Хеттер мемлекеті. Б.з.д. XIII ғ. Кіші Азияда грек-ахейліктердің пайда болуы. Ежелгі мемлекеттер: Фригия, Кария, Лидия. Киммерлердің, скифтердің шабуылдары. Кельттер. Батыс және Орталық Анадолыны Рим империясының басып алуы. Византияда Шығыс Рим империясының құрылуы. Сасанидтік Иранды арабтардың талқандауы. Оңтүстік-шығыс Анадолыдағы арабтардың үстемдігі. VIII-X ғғ. Кіші Азияға

түркі тайпаларының енуі. Анадолы Салжұқтардың жаулап алу қарсаңында. Кіші Азияның көне және ежелгі тарихындағы этникалық процестер. Газневи сұлтанаты, оны салжұқтардың талқандауы. Ұлы Салжұқтар мемлекеті. Тоғырыл бек. Сұлтан Мәлік шах. Салжұқтардың Византиямен соғысы. Мауераннахрды, оғыз жерлерін жаулап алу, Хорезмді бағындыру. Ұлы сұлтан Санжар. Қараханидтерді бағындыру. Санжардың қарақытайлардан жеңілуі. Ұлы Салжұқтар мемлекетінің әлсіреуі және оның ыдырауы. Кіші Азиядағы Салжұқтар мемлекеті (1077-1299). Оның тарихындағы дамудың үш кезеңі. Крест жорықтары. Салжұқ сұлтанаты мен Данышмендид эмираты арасындағы күрес. Қылыш Арсланның жеңісі. «Рум сұлтанаты». Кіші Азияға моңғол шапқыншылығы. XIII-XV ғғ. Түркия. «Рум сұлтанаты» қуатының шырқау шегіне жеткен кезі. Сұлтан I Ала әд-дин Кей-Құбаданың (1219-1236) билігі. Закавказьені моңғолдардың жаулап алуы. 1243 жылы Кеседаг түбіндегі ұрыс. Салжұқтардың моңғолдарға вассалдық тәуелділігін мойындауы. Сұлтан Кейхұсырау өлгеннен кейін «Рум сұлтанатының» әлсіреуі. Сұлтанатты хұлагуидалардың бағындыруы. Салжұқтар династиясының түпкілікті жоқ етілуі (1307). Бейликтердің құрылуы. Осман бейликтігі. Осман-бей (1258-1324). Бейликтіктің Орхан-бей, I Мұрат, I Баязит кезінде күш-қуатының артуы. Темірмен соғыс, I Баязиттің жеңілуі. Аққойлы (Ақ-Қоюнлу) түрік тайпаларының конфедрациясы. Мехмед Фатих – Анадолыны біріктіруші. Мехмед III Фатих. Константинопольдің құлауы (29 мамыр 1453 ж.). Осман империясы.

9.Қырым, Қазан және Астрахань хандықтары

Гирейлер әулеті басқарған Қырым хандығының құрылуы. Бірінші ханы Хаджи –Гирей (1466 г. қайтыс болды). Польша-Литва және Мәскеу мемлекеттерімен одақ. Менгли-Гирей. Қырымды Түркияның жаулап алу (1475 г.). Қырым хандығының сыртқы саясатының өзгеруі. Қырым татарларының Мәскеу мемлекеті, Литва-Польша және украин-орыс жерлеріне үнемі шабуыл ұйымдастыруы. Қырым ханы Мұхаммед Гирей I (Менгли Гирейдің үлкен ұлы). Қырым ханы Сахиб-Гирей. Олардың Осман империясының сюзеренитетін қабылдауы. Дәулет Қажы Гирейдің билеуі. Хандықтың территориясы. Қырым хандығы және Ресей. IV Иванның Қырым ханына вассалдық тәуелділігін мойындауы. Қырым хандығы және Ноғай Ордасы. Қырым хандығы және Қазан хандығы. XVIII ғ. Ресейдің Қырым хандығын өзіне қаратуы.

Алтын Орда ханы Ұлы Мұхаммед. Оның Қазан хандығының негізін салуы. II Василидің жеңілісі. Қазан хандығы мен Ресейдің арақатынасы. Қазан хандығы және Қырым хандығы. Қазан хандығы және Ноғай Ордасы. IV Иванның Қазан хандығын бағындыруы (2 қазан 1552 ж.). Қазан татарларының этногенезі.

Үлкен Ордадағы (Алтын Орда) Кіші-Мұхаммедтің билігі, Махмұт хан (1459 ж.). Ахмет ханның бүлігі. Махмұдтың Астрахань хандығының негізін салуы (1465 ж.). Мемлекеттің территориясы. Халқының этникалық құрамы.

Астрахань хандығының ноғайлармен, Қырым хандығымен, Ресеймен қарым-қатынастары. IV Иванның Астрахань хандығын жаулап алуы (1556 ж.).

10.XV-XX ғғ. Өзбектер

Орта Азияға көшпелі өзбектердің шабуыл жасауы қарсаңындағы Темір мемлекеті. Өзбек хандығының құрылуы. «Өзбек» этнонимі. Мұхаммед Шайбани. Өзбектердің моғолдармен, қазақтар мен қызылбастармен соғыстары. Мұхаммед Шайбанидің өлімі. XVI-XVII ғғ. Өзбек мемлекеті. Бұхар және Хиуа хандықтары. II Абдаллах-ханның билеуі. Моғолдармен, қазақтармен, қырғыздармен қарым-қатынастары. XVII ғ. басында Өзбек хандығында шайбанилер династиясын жәнидтер (аштарханидтер) династиясының алмастыруы. 1753 жылы Өзбек хандығында (Бұхара әмірлігінде) маңғыттар династиясының орнауы. Парсыдағы Нәдір-шахпен соғыс. Шахмұрад-ханның (әмір) әкімшілік, әскери, сот жүйесіндегі реформалары. Ферғанада Қоқан-тәуелсіз хандығының құрылуы. Мингілер династиясы. XIX ғ. I жартысында Қоқан хандығының нығаюы. Ташкент, Ходжент, Қырғыздың біраз бөлігінің, Қазақстанның оңтүстік аудандарының қосылуы. Ресейдің Қоқанмен соғысуы, оның жеңілуі. 1876 жылы Қоқан хандығының Ресейге қосылуы. XVI ғ. басында Әбілхайыр ханның ұрпақтарының бірінің Хиуа хандығын құруы. Түрікмен, қарақалпақтарды бағындыру. 1817, 1839 жылдары Ресейдің Хиуаны бағындыру жолындағы әрекеттері. XVIII ғ. екінші жартысында Хиуада Қоңырат династиясының орнауы. Бұхара әмірлігінің және Хиуа хандығының Ресейге вассалдық тәуелділігі. 1920 жылы Бұхара және Хорезм халық республикаларының құрылуы. 1918 жылы «Түркістан (Қоқан) автономиясының» құрылуы. Түркістан АКСР-і. Өзбектер КСРО құрамында.

11.XV-XX ғғ. Қазақтар

Керей мен Жәнібек сұлтандар бастаған кейбір Дешті Қыпшақ тайпаларының Батыс Моғолстанға көшуі. «Қазақ» деген терминнің шығуы, оның этимологиясы. Керейдің хан болып жариялануы, Қазақ хандығының құрылуы (1465 ж.). Қазақ хандары династиясының шығуы. Көшпелі өзбектердің ханы Әбілхайырдың өлімі. Қазақтардың ата жұртына оралуы. Хандықтың нығаюы. Бұрындық, Қасым, Хақ-Назар, Шығай, Тәуекел хандардың билігі. Қазақ жерлерінің этникалық шекарасының бекітілуі. Қазақ хандығының Өзбек хандығымен, Моғолстанмен, Моғолиямен, қырғыздармен, жоңғарлармен ара қатынасы. Қазақтар мен қазақ хандары туралы Фазлаллах ибн Рузбихан, Мирза Махмуд Хайдар, қадырғали бидің еңбектерінің маңызы. XVII-XVIII ғ. басындағы қазақ хандығы. Есім хан, Жәңгір хан, Тәуке ханның билеуі. Орбұлақ шайқасы – қазақ жауынгерлерінің теңдесі жоқ жеңісі. «Жеті жарғы». Қазақ-жоңғар және қазақ-ресей қарым-қатынастары. Феодалдық бытыраңқылықтың күшеюі. Жоңғар шапқыншылығы және оның зардаптары. Жүздердің – территориялық-саяси құрылымдардың пайда болуы. Қазақстанның Ресейге қосылуы. Қазіргі заман тұрғысынан бағалау. Қазақтар Ресей империясы мен КСРО құрамында.

12.XV – XX ғғ. Әзербайжандар

Әзербайжанның Ұлы Салжұқтар мемлекетінің құрамына енуі. Әзербайжандағы Шируаншаһ, Кесрани, Ильдегиздер династиялары билеген мемлекет. Этникалық процестер, әзербайжан этносының қалыптасуындағы түркілік компоненттердің шешуші ролі. Шируаншаһтар, жалайырлар мемлекеті. Қарақойлы (Қара-Қоюнлу) және Аққойлы (Ақ-Қоюнлу) мемлекеттік құрылымдары. Сефевилер мемлекеті. Түрік-сефевилер соғыстары. Аббас шахтың реформалары. XVII-XVIII ғғ. Әзербайжан Сефевилер мемлекетінің құрамында. Әзербайжан халқының түрік-парсы үстемдігіне қарсы күресі. Әзербайжан иеліктері Ширван, Шемаханың ролі. 1724 ж. Закавказьені бөлу туралы Орыс-түрік келісімі. XVIII ғ. 30 жылдарындағы Иран мен Түркия арасындағы соғыстар. Әзербайжанның ұсақ иеліктері. Қазақ сұлтанаты. XVIII ғ. соңындағы орыс-иран соғыстары. XIX ғ. басында Гүлстан (1813), Түркменчай (1828) шарттарына сай Әзербайжанның Ресей құрамына кіруі. Әзербайжандар КСРО құрамында.

13.XV-XVII ғғ. Ноғай Ордасы

Маңғыттардың Едіге ордасының құрылуы. Маңғыттар және көшпелі өзбектер. «Маңғыт», «ноғай» терминдерінің ара қатынасы. Ноғай Ордасы тәуелсіз саяси құрылым ретінде. Ноғайлардың орналасқан аймағы. Қазақ-ноғай қарым-қатынастары. Ноғай-қырым татарлары және астрахань қарым-қатынастары. Ших-Мамай би және Қырым ханы Мұхаммед Гирей. «Астрахань катастрофасы». Үлкен Ноғай Ордасы. Юсуф, Исмаил билігі, өзара қырқысулар. Алтыұл (Жем-Ойыл) ордасының құрылуы. Кіші Ноғай ордасы. Ормамбет би (1590-1597) туралы аңыздар. Халық жадындағы біртұтас қазақ пен ноғайдың бөліну қасіреті. Қалмақтар Жайық пен Еділде. Ноғайлардың Қырымға, Солтүстік Кавказға қоныс аударуы. Қазақтар мен ноғайлардың тарихи-генетикалық байланыстары.

14.XV-XX ғғ. қырғыздар мен ұйғырлар

Моғолстан мен Моғолия қырғыздар мен ұйғырлардың саяси тарихының бастау алар нүктесі. Қырғыз этносының қалыптасуындағы моғол компонентінің ролі. Моғол-қазақ, моғол-қырғыз ара қатынастары. II Абдаллах және Моғолстан. 1680 жылы жоңғарлардың Жаркенді жаулап алуы. Накшбандардың сопылық ордені, Моғолиядағы оның белогорлық және черногорлық секталары. Моғолияның ішкі саяси өміріндегі қырғыздардың ролі. 1702 ж. Қонтайшы Цеван-Рабтанның (1697-1727) Шығыс Түркістанды жаулап алуы. Циндардың Жоңғар хандығын жойғаннан кейін, қазіргі Қытайдың Синьцзян провинциясы болып отырған - Шығыс Түркістанды жаулап алуы. ҚХР құрамындағы ұйғырлар. 1762-1821 жж. қырғыздарды зорлықпен Қоқан хандығына қосу. 1925 ж. РСФСР құрамында Қара-Қырғыз АО-ның құрылуы. Қырғыз КСР -і.

15. Жаңа тәуелсіз түркі мемлекеттері

1991 жылы Кеңестер Одағының ыдырауы. 1918 ж. Актінің негізінде Әзербайжан Жоғарғы Кеңесінің мемлекеттің тәуелсіздігін қалпына келтіру туралы Декларацияны қабылдауы (30 тамыз 1991ж.). «Әзербайжан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Конституциялық актінің қабылдануы (18 қазан 1991ж.).

1990 ж. 25 қазанда Қазақ ССР Жоғарғы Кеңесінің мемлекеттік суверенитет туралы Декларацияны қабылдауы. 1991 ж. 16 желтоқсанда Жоғарғы Кеңестің «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» заңды қабылдауы.

Қырғызстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің Республика суверенитеті туралы Декларацияны (15 желтоқсан 1990 ж.), Қырғызстанның тәуелсіздігі туралы Декларацияны (31 тамыз 1991 ж.) қабылдауы. 1993 жылы Жоғарғы Кеңестің сессиясында Қырғызстан Республикасының атын Қырғыз Республикасы деп өзгерту туралы шешімнің қабылдануы.

1990 жылы 22 тамызда Түрікмен ССР-і Жоғарғы Кеңесінің Республиканың мемлекеттік суверенитеті туралы Декларацияны қабылдауы. 1991 жылы 26 қазанда бүкіл халықтық референдум барысында республиканың тәуелсіздігі үшін сайлаушылардың 94%-нің дауыс беруі. 1991 ж. қараша айынан бастап мемлекеттің ресми атының Түрікменстан болып өзгеруі.

1990 ж. 20 маусымда Өзбек ССР-і Жоғарғы Кеңесінің Өзбек ССР-нің мемлекеттік суверенитеті туралы Декларацияны қабылдауы.

1991 ж. 31 тамызда Республиканың Жоғарғы заң шығарушы органының Өзбекстанның мемлекеттік тәуелсіздігі туралы және жеке тәуелсіз мемлекет - Өзбекстан Республикасының құрылғаны туралы жариялауы.

1992 жылы осы республикалардың барлығының БҰҰ-на мүшелікке қабылдануы. Осы республикалардың әлеуметтік-экономикалық және саяси дамуы. Түркия жаңа және қазіргі заманда. Қазіргі түркі әлемі. Ресей Федерациясы құрамындағы түркі халықтары.

1993 жылы 12 шілдеде Алматы қаласында алты елдің арасында Түркия, Әзірбайжан, Қазақстан, Өзбекстан, Қырғызстан және Түркіменстан елдерінің бастамасымен ТҮРКСОЙ (Түркі мәдениетін және өнерін дамыту халықаралық ұйымы) ұйымының құрылуы. С.Демирел атындағы Қазақ-Түрік университетінің құрылуы. 2006 жылы түркі тектес мемлекеттер басшыларының VIII Саммитінде Түркі Республикаларының одағын құру мәселесінің көтерілуі. «Мәдени мұра» бағдарламасы.

Қазіргі түркілік өркениеттің қайта өрлеуі. Әлемдік өркениеттегі түркі феноменінің мәні мен ерекшеліктері. Түркі өркениеті және Тәуелсіз Қазақстан. Астана қаласында Түркі академиясының құрылуы.

Семинар сабақтарының тақырыптық тізбесі:

№№	Тақырыптар
1	Кіріспе. Прототүріктер: хунну (сюнну, гундар) тарихы.
2	Ерте ортағасырлық түркі мемлекеттері.
3	Екінші Шығыс түрік қағанаты

- 4 Оғыз және Қарахандар мемлекеті
- 5 Хазар және Қимақ қағанаттары. Қыпшақ тайпаларының конфедерациясы
- 6 Түркі халықтары Монғол империясының қол астында.
- 7 Алтын Орда мен Моғолстанның ыдырауы
- 8 Ежелгі және орта ғасырлардағы Түркияның тарихы .Осман империясы
- 9 Қырым, Қазан және Астрахань хандықтары.
- 10 XV-XX ғасырлардағы Өзбектер.
- 11 XV-XX ғасырлардағы Қазақтар.
- 12 XV-XX ғасырлардағы Әзірбайжандар.
- 13 XV-XVII ғасырлардағы Ноғай Ордасы.
- 14 XV-XX ғасырлардағы Қырғыздар мен ұйғырлар.
- 15 Жаңа тәуелсіз түркі мемлекеттері

Студенттердің оқытушы жетекшілігімен жасайтын өзіндік жұмыстарының үлгі тақырыптары (СОӨЖ)

1.	Әлем тарихындағы түркі тілдес халықтар тарихының орны мен рөліне сипаттама беру.
2.	Көне түркілердің шығу тарихы (деректерді талдау, тарихнамасы, қалыптасуы мен даму тарихы).
3.	Түркі халықтары моңғол шапқыншылығы қарсаңында. (Монғол империясының сыртқы саясаты мен басып алу жорықтары).
4.	Көне түркілердің материалдық және рухани мәдениетінің бастау көздері - мәдени мұра ескерткіштері негізінде талдау.
5.	Әлем тарихындағы түркі халықтарының жаңа және қазіргі кездегі даму ерекшелігі.
6.	Түркі халықтарының түп - тамыры және мәдениетінің ұқсастықтары мен ерекшеліктерін ашып көрсету.
7.	Исламға дейінгі ежелгі түркі халықтарының мәдениеті, ежелгі діни наным – сенімдері, мәдени мұралары (V-IX ғғ.).
8.	Түрік қағанатының құрылуы. Қағанаттың қоғамдық құрылысы, басқару жүйесінің ерекшелігі мен даму тарихына тоқталу.
9.	Түркілердің далалық империясындағы саяси, экономикалық және әлеуметтік дамуын талдау.
10.	Дүниежүзілік діндердің ортағасырлардағы түркілер мәдениетіне әсері. Діндердің шығуы мен таралуы, мәдени дамуға тигізген әсері.
11.	Ортағасырдағы көшпелі халықтар туралы еуропалық және алдыңғы азиялық жазба деректер – түп деректерді талдай отырып ұқсастықтары мен ерекшеліктеріне тоқталу.
12.	Түркілер тарихындағы монғолдар дәуірінің қалыптасуы мен дамуы, қоғамдық құрылысы.
13.	Түркі тілдес халықтар тарихы (XX ғ. бірінші жартысында). Қоғамдық даму тарихының түркі тілдес халықтар тарихына тигізген әсерін

	сипаттау.
14.	Кеңестер Одағының құрамындағы түркі халықтарының тарихы және мәдениеті. 1917-1991 жж. аралығындағы саяси, экономикалық және мәдени даму тарихына тоқтала отырып, олардың даму ерекшеліктерін көрсету.
15.	XXI ғ. Түркі тілдес халықтар тарихы: қоғамдық құрылысы, саяси, экономикалық және мәдени дамуы.

Студенттердің өзіндік жұмысының үлгі тақырыптары (СӨЖ)

1.	Ежелгі түркі мемлекетіне жаппай ислам дінінің енуі.
2.	Түркі халықтарының Кавказбен байланысы.
3.	Кіші Азиядағы селжүктер мемлекеті.
4.	Түркілер тарихындағы монғолдар дәуірі.
5.	Орталық Азия, Поволжье, Қырым жерлерінде түркі халықтарының пайда болуы.
6.	Алтын Орда және Шағатай ұлысы- Монғол империясының түркілік мұрагерлері және олардың Еуропа тарихындағы рөлі.
7.	Орталық Азиядағы көшпелі өзбектердің пайда болуы.
8.	Өзбек хандығындағы тайпалар мен халықтар – «қазақ» пен «өзбек» атауының арасындағы айырмашылық.
9.	Мұхаммед Шайбани тұлғасы және өзбектер. Шайбани державасының құрылуы.
10.	Қырғыздар, карақалпақтар, түркмендер этногенезы.
11.	Қырғыздар мен түркмендер қоғамының құрылысы.
12.	Қоқан және Хиуа хандықтары және олардың Орталық Азия халықтарының тарихындағы рөлі.
13.	Түркі тілдес халықтардың Ресеймен XIII-XIX ғғ.аралығындағы қарым-қатынасы. Ресейдегі татарлар, «татар» атауының шығуы, олардың этногенезі.
14.	Татарлар мемлекеті: Қазан, Қырым хандықтары.
15.	Орталық Азияны Ресейдің отарлауы, саяси, экономикалық және саяси үрдістер.

Аралық бақылау сұрақтары

1. «Түрік» этносы және этнонимі.
2. Прототүріктер: Хунну тарихы (сюнну, ғұндар).
3. Хунндар туралы алғашқы тарихи мағлұматтар.
4. Хунндар және Қытай династиясы Хань.
5. Хунндардың қоғамдық-саяси құрылысы, шаруашылығы және мәдениеті, діні, әскери ісі және өнері.
6. Қазақстан территориясындағы ерте мемлекеттік құрылымдар: Қаңлылар, үйсіндер.
7. Ғұндар Еуропада.
8. 451 жылғы Каталаун даласындағы «халықтар шайқасы».

9. Ерте орта ғасырлық түркі мемлекеттері.
10. Түрік қағанаты тарихы.
11. Батыс түрік қағанаты тарихы.
12. Ұлы Бұлғария, «Он оқ бұдун», Хазар қағанаты.
13. Дулу және нушиби тайпалық одақтарының арасындағы билік үшін күрес.
14. Батыс түрік қағанатының мемлекеттік құрылысы.
15. Түрік жазба ескерткіштері. Олардың зерттелу дәрежесі.
16. Екінші Шығыс түрік қағанаты тарихы.
17. Түргеш қағанаты тарихы.
18. Ұйғыр қағанаты саяси тарихы.
19. Қарлұқ қағанаты тарихы.
20. Оғыз мемлекеті тарихы.
21. Оғыздар туралы Ибн Фадлан, ал-Масуди, Рашид ад-дин, Махмуд Қашғаридің еңбектері.
22. Қарахандар мемлекетінің тарихы.
23. Қарахан дәуірінің архитектуралық ескерткіштері.
24. Қарахан дәуіріндегі ғылым және поэзия. Махмұд Қашғари, Жүсіп Баласағұн, Абул-Фадл Байхаки.
25. Хазар қағанаты. Хазарлардың шығуы және этникалық тегі.
26. Қимақ қағанаты. Қимақтардың шығу тегі мен орналасу аймағы.
27. Қыпшақ тайпаларының конфедерациясы. Қыпшақтардың шығу тегі мен орналасу аймағы.
28. Қыпшақтар және Хорезм.
29. Қыпшақтар және Киев Русі.
30. Қыпшақтардың шаруашылығы, әлеуметтік және ру-тайпалық құрылысы. Қазақ халқының этногенезіндегі қыпшақтар.
31. Түркі халықтары Моңғол империясының қол астында.
32. Жошы ұлысының ұлғаюы және Алтын Орданың құрылуы.
33. Алтын Орда және Моғолстан территориясындағы этникалық процестер.
34. Ежелгі және орта ғасырлардағы Түркияның тарихы (Осман империясы)
35. Гирей әулеті басқарған Қырым хандығы.
36. Алтын Орда ханы Ұлы Мұхаммедтің Қазан хандығы.
37. Астрахань хандығының тарихы.
38. XV-XX ғғ. өзбектер тарихы.
39. XV-XX ғғ. қазақ халқының тарихы.
40. XV – XX ғғ. Әзербайжандар тарихы.
41. XV-XVII ғғ. Ноғай Ордасы тарихы.
42. XV-XX ғғ. қырғыздар мен ұйғырлар тарихы.
43. Жаңа тәуелсіз түркі мемлекеттері.
44. Әлемдік өркениеттегі түркі феноменінің мәні мен ерекшеліктері.

Реферат жұмыстарының үлгі тақырыптары

1. Ғұндар-түркілердің ежелгі ата бабалары. Орталық Азиядағы алғашқы көшпелі

тайпалар.

2. Ғұндар тайпалық одағының құрылуы.
3. Ғұндардың антропологиялық бет- бейнесі мен тілі.
4. Түркілердің этно-социогенезіндегі ғұндардың орны. Ғұндар мемлекетінің күшеюі.
5. Әлем тарихындағы түркі халықтарының жаңа және қазіргі кезеңдегі даму ерекшелігі.
8. Түркі тілдес халықтар туралы қазіргі ғылыми зерттеулер.
9. Кеңестер Одағының құрамындағы түркі халықтарының тарихы және мәдениеті.
10. Түркілер тарихындағы монғолдар дәуірі.
11. Дүниежүзілік діндердің орта ғасырлардағы түркілер мәдениетіне әсері.
12. Чжи-чжидің тарихи бейнесі.
13. Атилланың тарихи бейнесі.
14. Ғұндардың тарихи-мәдени ескерткіштері.
15. Мұстафа Кемал Ататүріктің тарихи бейнесі.
16. Ататүрік үкіметінің реформалары.
17. «Орталық Азия мемлекеттерінің одағын» құру идеясы.
18. Қазіргі кезеңдегі түркі халықтарының қарым-қатынастары.
19. Түркілердің мәдени мұралары.
20. Қазіргі түркілік өркениеттің қайта өрлеуі.
21. Қазіргі кезеңдегі қазақ-түрік мәдени қарым-қатынастары.
22. Қазіргі кезеңдегі қазақ-әзірбайжан мәдени қарым-қатынастары.
23. Қазіргі кезеңдегі қазақ-татар мәдени қарым-қатынастары.
24. Ресей құрамындағы түркі халықтары.
24. Түркілер өркениеті.
25. Әлемдік өркениеттегі түркі феноменінің мәні мен ерекшеліктері.

Әдебиеттер

Негізгі әдебиеттер:

1. Абусейтова М.Х. и др. История Казахстана и Центральной Азии. - Алматы, 2001.
2. Аманжолов К., Рахметов К. Түркі халықтарының тарихы. I-II кітап. - Алматы, 1996-1997.
3. Бартольд В.В. Тюрки. Двенадцать лекций по истории турецких народов Средней Азии. Издательство: Жалын. - 1998
4. Қазақстан тарихы. (Ежелгі заманнан бүгінгі күнге дейін). Бес томдық. - Алматы, Атамұра, 1996-2010.
5. Кляшторный С.Г., Султанов Т.И., Трепавлов В.В. Тюркологический сборник 2005. - 366 стр.
6. Тюркские народы России и Великой Степи. Восточная литература, 2006.

Қосымша әдебиеттер:

1. Агаджанов С.Г. Государство сельджуков и Средняя Азия в XI-XII вв. -М., 1991.
2. Аджи М. Европа. Тюрки. Великая Степь. – М., «Мысль», 1998. – 334 с.:
3. Ал-Масуди. Золотые копи и россыпи самоцветов. -М., 2002.
4. Артамонов М.И. История хазар. 2-е изд.- СПб.: Филологический ф-т -СПбГУ, 2002.
5. Ахинжанов С.М. Кыпчаки в истории средневекового Казахстана.- Алматы, 1995.
- 6.Байхаки. История Масуда (1030-1041). -М., 1969.
- 7.Бичурин Н.Я (Иакинф). Собрание сведений о народах, обитавших в Средней Азии в древние времена. В трех томах, -Алматы, 1998-1999.
10. Ганиев Р.Т. Восточно-тюркское государство в VII-VIII вв. – Екатеринбург. Издательство Уральского университета., 2006-с.152.
- 11.Геродот. История. В 9 томах. -М., 1999.
- 12.Гордлевский В.А. Государства Сельджуков Малой Азии. -Л., 1941.
- 13.Греков Б.Д., Якубовский А.К. Золотая Орда и ее падение. -М.-Л., 1941.
- 14.Гумилев Л.Н. Хунну. -М., 1960.
- 15.Гумилев Л.Н. Древние тюрки.- М., 1967.
- 16.Гумилев Л.Н.Древняя Русь и Великая степь. -М., 1992.
17. Досымбаева А. История тюркских народов. Традиционное мировоззрение тюрков.- Астана. Service Press, 2013. - 254 с.
18. Ежелгі үйсін елі. -Үрімжі. 2005.
19. Еремеев Д.Е., Мейер М.С. История Турции в средние века и новое время.- М., 1992.
20. Еремеев Д.Е. Происхождение юрюков и туркмен Турции и основные этапы их истории.- М.-Л., 1963.
21. Еремеев Д.Е. Этногенез турков. -М., 1982.
13. Жугенбаева Г.С. Дәстүрлі ауызша тарих. -Алматы,2009.-300 б.
- 23.Ирмуханов Б.Б.Прошлое Казахстана в письменных источниках V в. до н.э. - XV в.н.э. Алматы, 1998.
24. Ирмуханов Б.Б. Хазары и казахи. -Алматы, 2003.
- 25.Ирмуханов Б.Б. История Казахстана: опыт теоретико-методологического исследования. -Алматы, 2004.
26. Ирмуханов Б.Б. Усунь и этногенез казахского народа. -Алматы, 2006. 27. 27.
- 27.История Казахстана в арабских источниках. Том I. -Алматы, 2005.
- 28.История Казахстана в русских источниках. I-X тома.- Алматы, 2005.
- 30.История Азербайджана. -Баку, 1973.
- 31.История Киргизской ССР. -Фрунзе, 1984.
- 32.История Татарской АССР. -Казань, 1980.
- 33.История Узбекской ССР. -Ташкент, 1974.
34. Ирмуханов Б.Б. Древняя история Казахстана. -Алматы, 1998.
35. История Казахстана. (С древнейших времен до наших дней). В 5-ти томах. - Алматы, Атамұра, 1996-2007.

36. Кляшторный С.Г., Султанов Т.И. Казахстан. Летопись трех тысячелетий. -Алма-Ата, 1992,
37. Кестлер А.Тринадцатое колено. Крушение империи хазар и ее наследие. Пер. с англ. Кабалкина А. Ю. - СПб.: Издательская группа «Евразия», 2001. - 320 с.
38. Кумеков Б.Е. Государство кимаков IX-XI вв. по арабским источникам.-Алма-Ата, 1972.
39. Кочекаев А.Б. Ногайско-русские отношения в XV-XVIII вв. -Алма-Ата, 1988.
40. Қазақтар туралы түркі деректемелері. I-II том. -Алматы, 2005.
41. Қазақтар туралы қытай деректемелері, I том. -Алматы, 2005.
42. Қазақтар туралы моңғол деректемелері. I том. -Алматы, 2005.
43. Мурад Аджи. Кипчаки. Древняя история тюрков и Великой Степи, – М., ОАО «Типография «Новости», 1999. – 175 с.: ил.
44. Махмуд ал-Кашгари. Диван лугат ат-турк. Перевод с арабского З.-А. Ауэзовой. -Алматы, 2005.
45. Махмұт Қашқари. Түрік сөздігі. III томдық. Қазақшаға аударған Асқар Егеубай. -Алматы, 1997-1998.
46. Масанов Н.Э. и др. История Казахстана. Народы и культуры. - Алматы, 2001.
47. Материалы по истории казахских ханств XV-XVIII вв. -Алматы, 1969.
48. Материалы по истории киргизов и Киргизии. -М., 1973.
46. Материалы по истории Средней и Центральной Азии X-XIX вв.-Ташкент, 1988.
47. Материалы по истории туркмен и Туркменистана. Том I. VII-XV вв. М.,1939.
48. Мирза Мухаммад Хайдар. Тарих- Рашиди. -Ташкент, 1996.
49. Назарбаев Н.А. Тарих толқынында. – Алматы: Атамұра, 1999. -296 б.
50. Плетнева С.А. Хазары. -М., 1986.
51. Плетнева С.А. Половцы. -М., 1990.
52. Путешествия в восточные страны Плано Карпини и Гильома Рубрука.-Алматы, 1993.
53. Рахманалиев Р. Империя тюрков. Великая цивилизация. Тюркские народы в мировой истории с X в. до н.э. по XX в. н.э.- М.: РИПОЛ классик, 2009. - 704 с.
54. Рашид ад-дин. Сборник летописей. В трех томах. -М., 2002.
55. Садыков Т., Абдрахманов Х. Түркі әлемі. -Алматы, 1995.
56. Тюркская цивилизация и суверенный Казахстан. В 2 томах. -Астана, 2011.
57. Тамерлан. Эпоха. Личность. Деяния. -М., 1992.
58. Государственная программа «Культурное наследие». Серия «История Казахстана в арабских источниках» том.1. Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды(извлечение из арабских сочинений, собранные В.Г.Тизенгаузенем). Переработанное и дополненное издание.- А., 2005. 711 с.
59. Тильман Нагель. Тимур-завоеватель. -Ростов на Дону. 1997.
60. Трепавлов В.В. История Ногайской орды. -М., 2002.
61. Шах Махмуд Чурас. Хроника. -М., 1976.

62. Файзрахманов Г.Л. Древние тюрки в Сибири и Центральной Азии. -Казань. Мастер Лайн. 2000.-188с.

Интернет көздері:

1. Turkportal.ru - свободный образовательный ресурс . <http://turkportal.ru/>
2. <http://tatarica.narod.ru/history/tarih/ishaki.htm>
3. <http://altayim.narod.ru/turki.htm>
4. Web-site www.turkacadem.kz
5. <http://turk-media.info/?tag>
6. <http://real-alania.narod.ru/index.html>
7. turkportal.ru
8. otherreferats.allbest.ru/history...
9. vk.com/club33936357 копия
10. refdb.ru/look/2980437.html
11. kazakhstanhistory.ru/post24.php
12. karachays.com/publ/61-1-0-206
13. nosmi.ru/world/20130113/...
14. moy-bereg.ru/kultura-narodov/...
15. triumphbook.ru/istoriya/istoriya...
16. rustyrks.ru/tyurki-kto-eto/...
17. mirknig.com/knigi/history/...
18. gdzna5.ru/abstracts/istoriya/0-...
19. tatar-history.narod.ru/simbioz.htm
20. gumilev-center.ru/l-gumilev-...
21. megamozg.kz/index.php?id=257&...
22. eferats.allbest.ru/history/...
23. dic.academic.ru > Википедия
24. my.mail.ru/community/mosnjo/535D...
25. works.doklad.ru/view/HLraQHJe1IE...
26. skolo.ru/191-slovat-gotsko-...
27. buday.narod.ru/g12.htm
28. allbest.ru/o-3c0a65635b2bc68a4c...
29. bookcity.kz >

Авторлары:

Тулекова М.К. – т.ғ.д., профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ
Жұмағұлов Б.С. - т.ғ.к., профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ